БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

43-дахи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 161 (11147) | 1966 оной июлиин 9, суббото | Сэн 2 мүнгэн

300 ЖЭЛЭЙШОЙН БАЯРААР
АМАРШАЛАЯ ШАМАЯ,
ТҮРЭЛ ХОТО УЛААН-ҮДЭ!

ЕВРОПОДО ЭБ НАЙРАМДАЛ БОЛОН АЮУЛГҮЙН БАЙДАЛ БЭХИЖҮҮЛХЭ ТУХАЙ

ДЕКЛАРАЦИ

Болгариин Арадай Республика, Венгриин Арадай Республика, Германиин Демократическа Республика, Польшын Арадай Республика, Румыниин Социалис Республика, Совет Социалис Республикануудай Союз, Чехословакиин Социалис Республика — политическэ консультативна комитедэй Бухарестскэ зублөөндэ суглараһан хани барисаатай, харилсаа холбоотой, харилсан туһалалсажа байха тухай Варшавска договорто хабаададаг гүрэнүүд доро дурсагдагша Деклараци батаһан абаба:

I.

Европодо бата бэхи эб найрамдал болон аюулгүйн байдал тогтоохо гээшэ Европын түбиин бүхы арадуудай халуун эрмэлзэлгэдэ, мүн бүгэдэ ниитын эб найрамдалай ...ша туһада бүрин харюусана.

Хүн түрэлтэнэй хүгжэлтын хэрэгтэ туйлай ехэ нэмэри оруулһан ба оруулжа байһан Европын арадууд хадаа бүмбэрсэг дэлхэйн энэ түбтэ түгшүүрилые һуладхаха ба уласхоорондын талаар бэе бэеэ ойлгосохо оршон байдал байгуулха зоботой, байгуулжа шадахашье. Энэ хадаа тэдэнэй дура хүсэл болон шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан, арад бүхэнэй, орон бүхэнэй материальна болон духовно һөөсэнүүдые хүсэд дүүрэнээр хэрэглэхэ арга олгохо байна.

Европын оронуудай хоорондохи харилсаануудай ямар байһан ушар хадаа бүхы дэлхэй дээрэхи оандалда ехэ нүлөө үзүүлдэг байна. Арбаад миллион хүнүүдэй ами наһые таһалһан ба туйлай ехэ һанаһарал ушаруулһан дэлхэйн хоёр дайнай Европын түби дээрэ болоһыень мартажа болохогүй.

Европын аюулгүйн байдал тушаа асуудал үсэгэлдэр гү, али мүнөөдэр бии болоо бэшэ. Энэ хадаа табин жэлэй саада тээ, дэлхэйн нэгэдэхи дайнай эхилхэтэй хамта элсэмээр зүйл боложо табигдаһан юм. Удаань 20 жэл болоһон хойно олохон гүрэнүүдые удаа даагуур хүл доро дэбһэжэ ороһон зэрлиг муухай фашизмтай Европо болон бүмбэрсэг дэлхэйн хоур нюураараа тулалдажа захаладань бодото дээрээ тон шухала болоһон энэ асуудал арадуудай урда табигдаһан юм. Тиихэдэ баадгагдаһан үхэлтэ байлдаанда орохоо арадууд хадаа дэлхэйн дайнуудай һүүлшынхинь гээшэ гэжэ найдан зоригжодог байһан юм.

1945 ондо Европын аюулгүйн байдал хангаха гэһэн уг зорилгын бэелүүлэгдэхэнь дүтэ шэнгеэр һанагдадаг байгаа; тэрээниие туйлаха замууд нээгдэнхэй шэнгеэр һанагдадаг байгаа. Германска фашизм бута сохигдоод, өөрынгөө эсэсэй приговорые хүлеэжэ байһан юм. Үнэн зүб хэрэг илалтаяа баясхалантайгаар тэмдэглэжэ байгаа. Үзэгдөө дуулдаагүй зэрлиг шэрүүн дай мэнэ һая гитлеровскэ Германитай хэжэ гараһан арадууд хадаа мүнөөнэй болон ерээдүйн үегэнэй амгалан тайбан ажабайдал ба зохёон байгуулхы ажал хүдэлмэриие милитаризмын болон эзэрхэг түримхэй хүсэнүүдэй баһа дахин таалдуулхагүйн тулада боломоор ...румэнүүдые дууһыень бэелүүлхэ ушаа эрилтэнүүдые табижа байһан юм.

Гитлеровскэ нэгэдэлдэ эсэргүү гүрэнүүдэй хани харилсаануудые баталһан Потсдамска хэлсээн хадаа эб найрамдалые батадхаха тулада ерээдүй тээшэ зорюулагдаһан үргэн программа тунхаглаһан юм. Европо өөрынгөө аюулгүйн байдалай асуудалые шиидхэхэ бодото арга боломжые түүхэдэ түрүүшынхеэ олоо бэлэй. Тиигэжэ германска милитаризм болон нацизмын пэргэн бодохо ябадал болюулха, өөрынгөө хүршэнэртэ гү, али бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангаха хэрэгтэ Германиин саашадаа хэзээшье аюул тохёолдуулхагүй ябадал хангаха гээшэ Европодо аюулгүйн байдал тогтоохо гол эрхэ нүхэсэл мүн гэжэ ниитээрээ мэдэрэгдэһэн юм. Энэ гол эрхэ нүхэсэлые дүүргэхын тулада Европын болон бүгэдэ ниитын эб найрамдал сахиха хүсэлэнтэй Европын гүрэнүүдэй хоорондо, бүхы гүрэнүүдэй хоорондо үнэн сэхэ ба хани барисаата харилсан туһалалсалга шухала гэһэн хэрэгые зүбшөөхэгүй улад байгаагүй һэн.

Зүгөөр үйлэ хэрэгүүд эдэ хүсэлэнгүүдые харюулаагүй. Европын арадуудай хүсэл найдабаринь бүтээгүй, дайн сэрэгэй хёмороо мэдэнгүй һуухаар ажабайдал тээшэ эрмэлзэһэн тэдэнэй хүсэлэн мүнөө хүрэтэр бэелүүлэгдээгүй байһан зандаа. Энээнэй түлөө хэн харюусалгатайб гэхэдэ, германска эзэрхэг түримхэйшүүлые иламсаараа, гитлеризмдэ эсэргүү агууехэ нэгэдэлдэ хатуужаһан харилсан туһалалсаха ябадалһаа арсаһан, Европодо эб найрамдал байгуулгын нэгэ ниитэ замаар ябахаяа болиһон, харин хэтэрхэдээ өөһэдөө эзэрхэг түримхэй политика ябуулдаг болоһон гүрэнүүд зэмэтэй.

Мүнөө, дэлхэйн хоёрдохи дайнай дүүрэһээр хорин жэл болоһон хойно, Европодо тэрэнэй хойшолонгууд үшөө усадхагдаадүй байһаар, Германска эб найрамдалай договор үгы байһаар, гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудта түгшүүрилтэ гуламтанууд таарахагүй ушарнууд тохёолдоһон зангаараа.

Иимэ байдалые болюулжа, Европодо эб найрамдал болон аюулгүйн байдалай бата бэхи эрхэ нүхэсэл хангахын тулада хүсөөрөө гү, али хүсэ хэрэглэжэ аюул тохёолдуулха ябадалһаа арсажа, уласхоорондын арсалдаануудые имагтал амгалан тайбанай зэбсэгүүдээр шиидхэхэ шухала байһыень мэдэржэ, гүрэнүүд хоорондын харилсаанууд хадаа сүлөөтэ ба национальна талаар бэеэ даанхай, адли тэгшэ эрхэтэй ба дотоодынгоо хэрэгүүдтэ оролсохогүй, газар дайдынгаа ойроо хүртэшэгүй байһыень хүндэлхэ гэһэн гол ёһо гуримууд дээрэ үндэһэлхэ зэргэтэй гэжэ энэ Декларацида гараа табиһан социалис гүрэнүүд тоолоно. Европын гүрэнүүд хадаа Европодо дайн сэрэгэй боломоор аюул болюулха тушаа, европейскэ хамтын аюулгүй байдал бүхэжүүлхэ тушаа бодото хэмжээнүүдые абахые эрмэлзэхэ ёһотой. Европын бүхы нацинуудай ниитэ эрмэлзэлгые бэелүүлхэ гээшэ ниитэ-политическэ байгуулалтаһаа дулдыдангүй, сүлөөтэ, бэеэ даанхай ба адли тэгшэ эрхэтэй гүрэнүүдэй хоорондо һайнаар харилсан туһалалсаха хэрэгтэ ехэшье, багашье гүрэн бүхэн өөрынгөө нэмэриие оруулха, харюусалгатай байха гэһэн удхатай.

Энэ зүблөөндэ хабаадагша гүрэнүүдэй һанамжаар, мүнөөнэй оршон байдалда Европодо эб найрамдал болон аюулгүйн байдал бүхэжүүлхын түлөө тэмсэхэдээ бүри ехэ зоримгой, эдэбхитэй байхыень Европын бүхы арадуудһаа, эб найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүдһээ эригдэнэ.

II.

Мүнөө үеын уласхоорондын байдалые тодорхойлдог шэнжэ илгаануудай нэгэниинь, юрэ гэхэдэ, — энэ хадаа эб найрамдал сахиха ба бэхижүүлхын түлөө тэмсэжэ байһан хүсэнүүдэй ургалта болоно. Экономическа, политическэ болон сэрэгэй туйлай ехэ хүсэ шадалтай социалис гүрэнүүд, өөһэдынгөө коммунис партинуудаар ударидуулагша уласхоорондын хүдэлмэришэн анги, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөн, һүүлэй жэлнүүдтэ бэеэ даанхай байдалтай болоһон шэнэ гүрэнүүд, бүхы дэлхэйн түрүү болон демократическа хүсэнүүд хадаа эзэрхэг түримхэйшүүлэй империалис политикада эсэргүүсэн, арадуудай аюулгүйн байдал хангахын түлөө эрид шууд тэмсэнэ. Хүйтэн дайнай уршагта ушарнуудые усадхаха, ниитэ европейскэ харилсан туһалалсаха ябадал таарамжатангаар хүгжөөхэ зам дээрэ тохёолдодог хаалтануудые усадхаха, арсалдаата асуудалнуудые бэе бэеэ ойлголсохо аргаар шиидхэхэ, уласхоорондын ажабайдал таарамжатай зохид болгохо, арадуудые бэе бэедэнь дүтэлүүлхэ гэһэн хүсэлэнгүүд Европодо улам бүри ургажа, хүгжэжэ байна. Эзэрхэг түримхэй уг зорилготой аад, түгшүүрилтэ байдал шангадхаха, Европын гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудые муудхаха гэһэн һэдэлгэтэй империалис хархис бүлэгүүд энэ хараа шэглэлдэ һаад ушаруулна.

Америкын Холбоото Штадуудай мүнөөнэй политикань, дэлхэйн ондоо райондо — Зүүн Урда Азида — вьетнам арадта эсэргүү эзэрхэг түримхэй дай эхилһэн, тиигээд һүүлэй жэлнүүдтэ гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудые уласхоорондын хёмороонууд хүрэтэр буһалгаатуулжа байһан тэрэл политикань Европын амгалан тайбан байдалда, Европын арадуудай аюулгүйн байдалда сэхэ аюул тохёолдуулжа байнхай. Холбоото Штадууд хадаа бусад гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ оролсоно, өөрынгөө хуби заяае өөһэдөө шиидхэхэ гэһэн арад бүхэнэй нангин эрхыень хаһана, колониальна хэһээлтэ болон зэбсэгтэ интервенци үүдхэнэ, Ази, Африка болон Латиин Америкын элдэб оронуудта нюуса хэлсээнүүдые хэнэ, хархис хүсэнүүдые болон арадуудай үзэн ядадаг эдилгэтэ ёһо гуримуудые хаа хаанагүй дэмжэнэ.

Европодо США-гай политикын уг зорилго хадаа Европын арадуудай амин шухала аша хэрэгүүдтэ, Европын аюулгүйн байдалые хангаха гэһэн зорилгонуудта огто хабаагүй байһандань һэжэглэхээр бэшэ, Америкын зонхилхы бүлэгүүд хадаа Баруун Европые Америкын глобальна политикын зэбсэг болгохын тулада Баруун Европодохи үгэсэгшэдтөө өөһэдынгөө дура хүсэлэн баадхаха һанаатай. США-гай глобальна политикын эшэ үндэһэниинь хадаа арадуудай национальна болон социальна сүлөөрэлгын түүхын ябасыень тогтоохо гү, али оүри гэдэргэнь харюулха гэһэн һэдэлгэ болоно. Тиимэһээ Баруун Европын зарим гүрэнүүдые дэлхэйн бусадшье районуудта, тусхайлан хэлэбэл, Азида сэрэгэй һүйдхэлтэ ябуулгануудта хабаадуулха гэһэн һэдэлгэнүүд гаргагдана.

Баруун Европын хархис хүсэнүүдээр дэмжэгдэдэг США-гай эзэрхэг түримхэй бүлэгүүд хадаа Хойто-атлантическа сэрэгэй нэгэдэлэй ба тэрэнэй байгуулһан сэрэгэй хүсэнүүдэй туһаламжаар Европын хубааралгые улам оүри гүнзэгырүүлхэ, зэбсэгжэлгэ хэтэрүүлхэ, уласхоорондын түгшүүрилые шангадхаха, Баруун Европын болон Зүүн Европын гүрэнүүдэй хоорондо таарамжатай зохид холбоо барисаа тогтоохо ба хүгжөөхэ хэрэгтэ һаад ушаруулха гэжэ эрмэлзэнэ.

Европын арадуудай аюулгүй байдал хамгаалгын бодото аша хэрэгүүдтэ харша эдэ уг зорилгонуудаа бэелүүлхын тулада Европодо Холбоото Штадуудай сэрэгүүд үшөө байһан зангаараа, Баруун Европын оронуудта тэдэнэй сэрэгэй баазанууд бии, ядерна зэбсэгэй складууд байгуулагдана, Европо шадархи далайнууд худар уһан доогуур тамардаг ядерна онгосонууд эльгээгдэнэ, Дундада далай соогуур зургаадахи американскэ флот тамаран ябана, тиихэдэ Европын оронууд дээгүүрхи огторгойдо ядерна бомбонуудтай самолёдууд ниидэнэ.

Европодо дайнай һүүлээрхи жэлнүүдтэ США-гай бэелүүлжэ байһан политика хадаа Европын арадуудта илангаяа ехэ аюултай, яахадааб гэхэдэ, тэрэ хадаа Баруун Германиин милитарис болон үһөө нэхэгшэ хүсэнүүдтэй үгэсэхэ хэрэгтэ улам ехээр түшэглэнэ. Эдэ хүсэнүүд хадаа Европодо улам бүри аюултай хараа шэглэл бэелүүлхыень США-е сэхэ түлхинэ.

Тиимэ политика хадаа Америкын империалистнууд болон Баруун Германиин үһөө нэхэгшэдэй хоорондо тогтоогдохоор үүдхэгдэжэ байһан өөрэ янзын үгэсэлгэдэ өөрынгөө бэелэлые олобо.

Баруун Германиин милитарис болон үһөө нэхэгшэ бүлэгүүд хадаа немец арадай өөһэдынь бодото аша хэрэгүүдые хэрэгсээнгүй, эзэрхэг түримхэй уг зорилгонуудые бэелүүлнэ. Энэнь тэдэнэй али бүхы хэрэгүүдтэ — оронойнгоо экономическа арга боломжонуудые сэрэгэй шэглэлтэй болгоһон ябадалданьшье, хахад миллион сэрэгтэй бундесвер байгуулһанданьшье, Германиин эзэрхэг түримхэй ябуулгануудай түүхые магтан һайрхалгаданьшье, бусад арадуудые үзэн ядаха ябадал дэлгэрүүлгэдэньшье харагдана. Эдэ арадуудай газар дайдадань Германиин Федеративна Республикын дурсагдагша бүлэгүүд баһа дахин обтон хорхойтожо байна.

Мүнөө үедэ ядерна зэбсэгтэй болохо гэһэн эрилтэ тус политикын уг удхань болоно. ФРГ-дэ научно-техническэ болон промышленна баазанууд элитээршье, нюусааршье түргэн байгуулагдана. Тэрэ бааза хадаа боломжотой үедэ өөһэдынгөө атомна болон водородно бомбонуудые бүтээхэдэнь туһалха болоно. НАТО-гай нэгэдэмэл ядерна хүсэнүүдые байгуулха гэһэн тэдэнэй һэдэлгэнь эб найрамдалда дуратай оронууд болон арадуудай хамтын оролдолгоор мүнөө болотор һаатуулагдажа байһан юм. Тэрэ хадаа ФРГ-е ядерна зэбсэгтэй болгохо арга олгохо байгаа бшуу. Зүгөөр тэрэ түсэбүүдынь орхигдоодүй.

Бүхы арадуудай үндэһэн аша хэрэгүүд хадаа НАТО-гай олон талаһаа ядерна хүсэнүүдые байгуулха түсэбүүдһээ арсаха гэһэн эрилтэ табина. Зүгөөр эб найрамдалай ашата хэрэгүүдтэ эсэргүүсэн, олон талаһаа ядерна хүсэнүүдые байгуулха гэһэн түсэбүүдээ хэрэг дээрэнь бэелүүлхэ гү, али ямар нэгэн арга маягтайгаар Баруун Германиие ядерна зэбсэгтэй болгохо гэһэн замда НАТО-гай гэшүүд-гүрэнүүдэй гараа һаань, иимэ ушарай болоо һаа, Европодо эб найрамдал болон аюулгүй байдал хангаха хэрэгтэ тохёолдожо боломоор бэрхэшээлтэй хойшолонгуудай урда тээ Варшавска договорто хабаадагша гүрэнүүд өөһэдынгөө аюулгүйн байдал хангаха тушаа хамгаалгын шухала хэмжээнүүдые бэелүүлхэ баатай болохо байна.

Баруун Германиин үһөө нэхэгшэдэй территориальна обтолгонууд эрид шууд буруушаагдаха ёһотой. Тэрэ хадаа ямаршье үндэһэ баримтагүй, бүтэшэгүй хэрэг мүн. Европодохи хилэнүүд тухай асуудал эсэслэн, бусалтагүйгөөр шиидхэгдэнхэй. Европын арадууд хадаа реваншизм тээшэ замые хааха шадахань лабтай.

Европын гүрэнүүдэй хоорондохи мүнөө үеын хилэнүүдэй, тэрэ тоодо энэ зүблөөндэ хабаадалсагша сүлөөтэ Германиин Демократическа Республикын, Польшын, Чехословакиин хилэнүүдэй ойроо хүртэшэгүй байһан ябадал хадаа Европын аюулгүйн байдал хангаха гол эшэ нүхэсэлнүүдэй нэгэн болоно. Энэ зүблөөндэ хабаадалсагша гүрэнүүд хадаа империализм болон эзэрхэг түримхэйшүүлэй хүсэнүүдэй зүгһөө хэгдэһэн ямаршье эзэрхэг түримхэй ябуулгые бута сохихоор шиидэнхэй байһанаа лаблан мэдүүлнэд.

Европын гүрэнүүдэй нэгэндэньшье территориальна талаар атаархаха ябадал бидэндэ огто байхагүй гэжэ Варшавска договорто хабаадагша гүрэнүүд өөһэдынгөө зүгһөө мэдүүлнэд.

Германска империализмын бэелүүлдэг реваншизм болон милитаризмын политика хэзээ бүхэндэ таһалдан хосордог байгаа. Дэлхэйн дэбисхэр дээрэ, мүн Европодо хүсэнүүдэй хубааралгын мүнөө үеын оршон байдалда тэрэ политика хадаа ФРГ-дэ ямаршье булюу байдал, аша туһа асархагүйһөө гадна, Германиин Федеративна Республикада дабагдашагүй хүндэ бэрхэшээлнүүдтэй холбоотой.

Европодо, мүн бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал ба аюулгүйн байдал хамгаалгын ашата хэрэгүүд, тэрэшэлэн немец арадай ашата хэрэгүүд хадаа Европодо тогтоһон мүнөө үеын бодото байдал мэдэрхыень Германиин Федеративна Республикын зонхилхы бүлэгүүдһээ эринэ. Энэ хадаа ямар удхатайб гэхэдэ, Германиин хоёр гүрэнэй бии байһан баримтые тэдэнэр мэдэрхэ, европейскэ хилэнүүдые хубилгаха, бүхы Германиие тусгаар гансаараа түлөөлхэ эрхэтэй байха, Германиин Демократическа Республикые мэдэрһэн гүрэнүүдтэ нүлөө үзүүлхэ гэһэн һэдэлгэнүүдһээ арсаха, гэмтэ муухай мюнхенскэ үгэсэлгэһөө арсаха ба анханһаа хойшо тэрэнэй буруу байһыень мэдэрхэ зэргэтэй. Тэдэнэр хадаа түүхын хэшээлнүүдые үнэхөөрөө хараадаа абаһанаа, милитаризм болон реваншизмда эсэс табиһанаа, гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудые таарамжатай зохид болгомоор, арадуудай хоорондо хани барисаа, харилсан туһалалсаха ябадал хүгжөөмөөр политика бэелүүлхэ байһанаа үнэн дээрээ лаблан харуулха ёһотой.

Европодо эб найрамдал хангаха шухала нүхэсэл байгааша Германиин Демократическа Республика хадаа ядерна зэбсэгжэлгэһээ хоёр талаһаа арсаха, Германиин хоёр гүрэнэй арминуудые хороохо, бэе бэедээ эсэргүүсэн хүсэ хэрэглэхэгүй тухай уялга абаха, ГДР-тэшье, мүн ФРГ-дэшье хабаатай шухала национальна асуудалнуудые шиидхэхын тулада столдо һуужа хэлсээнүүдые хэхэ гэһэн боломжотой дурадхалнуудтайгаар ФРГ-гэй правительство олон Бундестагта хандаһан байна. Зүгөөр ФРГ-гэй правительство эдэ дурадхалнуудыень хэрэгсээгээгүй. Энэ Декларацида гараа табиһан гүрэнүүд хадаа ГДР-эй дурсагдагша үүсхэлые дэмжэнэ.

Европодохи мүнөөнэй оршон байдалые алишье талаһаань шэнжэлэн хараад, тэрэнэй хүгжэлтые тодорхойлогшо гол нүхэсэлнүүдые сэгнэжэ үзөөд, зүблөөндэ хабаадаһан гүрэнүүд хадаа хахадынь шахуу социалис гүрэнүүдтэн байгааша Европодо үйлэ хэрэгүүдэй таарамжагүйгөөр хүгжэхэ ябадал болюулха арга боломжо бии гэһэн тобшолол хэбэд. Үзэл бодолой талаар һанамжануудһаа, шажанай болон бусад үзэлнүүдһээ дулдыдангүй, эб найрамдалай түлөө тэмсэжэ байһан Европын гүрэнүүд, ниитын бүхы хүсэнүүд хамтынгаа оролдолгоор европейскэ аюулгүйн байдалай асуудалнуудые шиидхэжэ шадаха байна. Европын гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудта түгшүүрилтэ байдал саашадаашье шангадхаха гэһэн эрмэлзэлгэтэй хүсэнүүдэй нүлөөе түргэнөөр болюулжа шадабал, энэ зорилго амжалтатайгаар шиидхэгдэхэ байна.

Европодохи эб найрамдал һуларуулха хэрэгтэ зорюулагдаһан түсэбүүд дайнай хойто тээхи үе соо нэгэтэ бэшэ һандаргагдажа шадагдаа юм. Энэ хэрэгтэ Европын социалис гүрэнүүдэй, социализмын бүхы оронуудай нэгэдэл болон эбтэ талархал, эб найрамдал эдэжэ болохо хүсэнүүд тушаа һэримжэтэй байжа, эб найрамдалда дуратай гадаадын политика ябуулһан ушар, Европын аюулгүй байдал бэхижүүлгэдэ өөрынгөө хубита юумэ оруулха хүсэлтэй бүхы оронуудтай хани харилсаа байгуулхаар бэлэн байһан ябадалынь шиидхэхы удха шанартай байгаа. Баруун Европын оронуудай хүдэлмэришэн ангиин, тэрэнэй түрүү отрядуудай, демократическа түрүү хүсэнүүдэй, айхабтар үргэн ниитэ ажалшадай олониитын һанал бодолые бүридүүлһэн эб найрамдалай тала баригшадай хүдэлөөнэй хүсэл оролдолгонь мүн лэ энэ уг зорилго тээшэ эршэмтэй шангаар шэглүүлэгдэнэ.

Европодо сэрэгэй уршагта муухай хэрэг бэелүүлгэдэ һаад хэмээр шухала нүхэсэл хадаа политическэ үзэл бодолой, этигэлэй талаар гараһан арсалдаае булижа, уласхоорондын түгшүүрилые һуларуулхын түлөө, Европын бүхы гүрэнүүдэй хоорондо доромжолгогүйгөөр, бэе бэедээ ашагтай харилсаануудые бүхы талаарнь хүгжөөхын түлөө, өөһэдынгөө гүрэнүүдэй хүсэд бэеэ даанхай байдалай түлөө, өөрынгөө национальна шэнжые оүтэн байлгахын түлөө тэмсэхэ гэжэ тоолодог хүсэнүүдэй нүлөөгэй Баруун Европын гүрэнүүд дотор ургаһан ябадал болоно.

Германиин Федеративна Республика дотор үһөө нэхэлгэдэ болон милитаризмда эсэргүү тэмсэдэг, Баруун зүгэйшье, мүн Зүүн зүгэйшье оронуудтай зохид һайн харилсаа, тэрэ тоодо Германиин хоер гүрэнэй хоорондо зохид һайн харилсаа тогтоохые эридэг, уласхоорондын түгшүүрилые һуларуулха, эб найрамдалай аша үрые бүхы немецүүдэй хэрэглэхынь тулада Европын аюулгүй байдал хангаха гэжэ оролдодог хүнүүдэн бии байһан ушарые болохотой үзэгдэл гэжэ энэ Декларацида гараа табиһан гүрэнүүд тэмдэглэнэ.

Европодо эб найрамдал, аюулгүй байдал тогтоохын түлөө тэмсэгшэдэй нүлөөн үдэр ерэхэ оүри элитэ болоно, тиихэдэ эзэрхэг түримхэй хараа шугам баримталагшадай байдал муудажа захална. Бидэнэртэ, бүхы дээрээ Европодо, аюул бодото дээрээ хаанаһаа тохёолдоноб, Европын бүхы гүрэнүүдэй аюулгүй байдалые хамгаалхын тулада юу хэхэ хэрэгтэйб гэжэ Европын улам олон оронууд болон арадууд мэдэрнэ.

Европын гүрэн бүхэн уласхоорондын хэрэгүүд дотор зохихо үүргэ дүүргэхээр, арад бүхэнэй аюулгүй байдал бүгэдын аюулгүй байдал хангажа боломоор тиимэ гурим арадуудай болон гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаанууд дотор байгуулха хэрэгтэ хүсэд эрхэтэнгээр хабаадагша болохоор уряалагданхай гэһэн баримтаһаа зүблөөндэ хабаадагшад үндэһэлнэ. Европын гүрэнүүд өөһэдынгөө хоорондохи харилсаануудай асуудалнуудые гадаада талаһаа хамааралгагүйгөөр шиидхэжэ шадаха байна.

Европын аюулгүй байдал бэелүүлгын гол эрхэ нүхэсэлнүүдэн нэгэн хадаа сүлөөтэ, национальна талаараа бэеэ даанхай байдалай, адли тэгшэ эрхын, дотоодынгоо хэрэгүүдтэ хамааралсахагүй, бэе бэедээ ашагтай байлгын гол ёһонуудые сахиһанай үндэһэ һуури дээрэ гүрэнүүд хоорондохи зохид һайн харилсаануудые баталалга, хүгжөөлгэ мүн болоно гэжэ социалис оронууд тоолоно. Элдэб зүйлэй һаад хэгдэдэг байбашье һаань, эдэ гол ёһонууд арадууд хоорондын хани харилсаанай болон уласхоорондын байдалые һайжаруулгын зохихо үндэһэ һууринь болоно гэжэ улам үргэнөөр мэдэрэгдэжэ байһаниие Европодохи байдал баталан харуулна.

Ниитын байгууламжаһаань дулдыдангүйгөөр гүрэнүүдэй хоорондохи политическэ харилсаануудые эб найрамдал хамгаалгада зорюулан бэхижүүлхэ гээшэ шухала удха шанартай.

Худалдаа наймаанай заншалта харилсаануудаар холбоотой Европын оронууд бэе бэедээ тааруха үндэһэ һуури дээрэ экономическа хани харилсаа хүгжөөһэнэй эсэстэ миил шүүжэ шадаха байна. Европын гүрэнүүдэй хоорондохи экономическа харилсаануудые үргэдхэлгэ, энэ талаар бии байһан доромжолго болон һаад түбэгүүдые зайсуулга хадаа арадуудай хоорондо бэе бэедээ этигэлгын, бэе бэеэ ойлголсолгын эрхэ байдал тогтоохо, тэдэниие дүтэрхы болгохо онсо шухала нүхэсэл мүн болоно. Европын оронуудай хоорондо экономическа холбоонуудые хүгжөөлгэ хадаа дэлхэйн бүмбэрсэгэй бусад хубинуудай оронуудтай тэдэнэй эд бараа андалдан абалсалгые үргэдхэхэ арга боломжо бии болгоно. Арадуудай хоорондо бэе бэеэ һайнаар танилсуулха арга олгомоор научно-техническэ болон культурна холбоо харилсаае бүхы хэмжээгээр хүгжөөлгэтэй хамтадаа эдэ холбоонууд арадуудай саашадаа хүгжэһэн зэргээр Европын аюулгүй байдалай, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлгын материальна үндэһэ һуури боложо шадаха байна.

Социально-политическэ байгуулалтынгаа, үзэл сурталай болон политическэ үзэл бодолойнгоо ондо ондоо байбашье һаань, Европын гүрэнүүд болон арадуудай бултанайнь национальна аша хэрэгтэ таарамаар ниитэ хэрэг бии. Энэ хадаа Европодохи эб найрамдал эбдэхэ арга олгохогүй, эзэрхэг түримхэй хүсэнүүдэй амыень татаха гэһэн зорилго мүн болоно.

III.

Европын эб найрамдал бэхижүүлгэдэ зорюулагдаһан эдэбхитэй ябуулга хэхыень Европын бүхы гүрэнүүдһээ мүнөө үеын эрхэ байдал эринэ гэжэ энэ Декларацида гараа табиһан гүрэнүүд тоолоно.

Эзэрхэг түримхэй түсэб баримталагшадай һамааруулха гэпэн найдуулгада Европын гүрэнүүдэй правительствануд этигэжэ шадахагүй, ядерна зэбсэг өөһэдынь аюулгүй байдалда хэрэгтэй хэбэртэйгээр хэлэжэ, дэлхэйн хоёрдохи дайнай дүнгүүдые шэнээр хаража үзэхэ гэжэ эрмэлзэгшэдэй найдуулгые абажа шадахагүй, аюултай ядерна арсалдаанай плацдармын хуби заяа Европодо бэлдэжэ байһан хүсэнүүдые урмашуулмаар тиимэ эдэбхигүй байжа шадахагүй байна.

Арадуудай үмэнэ өөһэдынгөө ехэ харюусалгые мэдэрһэн Европын гүрэнүүдэй правительствануд Европодохи түгшүүрилые һуларуулмаар, аюулгүй байдал бэхижүүлмээр, Европын гүрэнүүдэй хоорондо бэе бэедээ ашагтай, эбтэ хани харилсаа хүгжөөмөөр алхамуудые хэхэ ёһотой.

Европын үмэнэ иимэ зорилгонууд түрүүшынхеэ байна бэшэ. Дэлхэйн нэгэдэхи болон хоёрдохи дайнуудые эзэрхэг түримхэй хүсэнүүд ехэ нюусаар, эб найрамдалта хараанууд тухай мэхэтэ мэдүүлгэнүүдээр далдалан бэлдэһэн байха юм. Арадуудай һэримжэтэй байдалые һуларуулха зорилготойгоор идхалгын, худал мэдээнэй айхабтар ехэ аппарат тэрэ бүхэндэ хэрэглэгдэдэг байгаа. Арадууд хэдэ хэдэн миллион хүнүүдэй хосорһон хойно, тиихэдэ сэсэглэн һалбаржа байгаа городууд болон һуурин газарнуудай һандаргагдаһан хойно энээниие мэдэжэ захалаа юм. Иимэ юумые гурбадахяа — ядерна хүсэнэй болон хүсэтэ ракетэнүүдэй үедэ ушаруулжа болохогүй.

Европодохи аюулгүй байдал бэхижүүлхэ тушаа гол болгон баримталмаар хэмжээнүүдэй түргэнөөр бэелүүлэгдэхын түлөө зүблөөндэ хабаадагша оронууд эрид шууд тэмсэнэ. Мүнөөнэй эрхэ байдалда иимэ алхам хэжэ боломоор арга боломжо бии гэжэ тэдэнэр мэдэнэ. Эдэ оронууд энэ зорилгоор бусад гүрэнүүдтэй холбоо харилсаа байгуулхаар бэлэн.

Эб найрамдалай хэрэгтэ, Европын аюулгүй байдалай хэрэгтэ бата бэхи нүхэсэл байгуулха гээшэ Европын бүхы гүрэнүүдэй хабаадахые, бүгэдэ ниитын дэмжэмээр шиидхэбэринүүдые туйлаха зорилгоор хараа бодолнуудые тэсэмгэйгээр, зохид һайнаар зүбшэн хэлсэхэ гэһэн эрилтэ табиһан шухала зорилго мүн болоно.

Ябуулгын тодорхой программа мүн болохо үндэһэ һууритай дурадхалнуудые Европын социалис оронууд нэгэтэ бэшэ оруулһан байха.

Европодохи аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ тушаа хэмжээ ябуулганууд нэн түрүүндэ удаадахи гол шэглэлнүүдээр бэелүүлэгдэжэ болохо, бэелүүлэгдэхэ ёһотойшье гэжэ Декларацида гараа табиһан гүрэнүүд тоолоно.

НЭГЭДЭХИ. Бэеэ даанхай байдалай, национальна талаар сүлөөтэ байдалай, адли тэгшэ эрхын, дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсахагүй байдалай, бэе бэедээ ашагтай байлгын гол ёһоной үндэһэ һуури дээрэ — ниитын элдэб байгуулалтатай гүрэнүүдэй хоорондо эбтэйгээр зэргэ байлгын гол ёһонуудай үндэһэ һуури дээрэ һайн хүршэ ёһоной харилсаануудые хүгжөөхыень зүблөөндэ хабаадагша гүрэнүүд Европын бүхы гүрэнүүдые уряална. Энээнһээ үндэһэлэн, эдэ гүрэнүүд экономическа болон худалдаа наймаанай холбоое шангадхахын түлөө, эрдэм ухаанай, техникын, соёл культурын болон искусствын талаар, Европын оронуудай хани харилсаанай шэнэ арга боломжонууд мүн болохо бусадшье талаар холбоое болон хани харилсаанай түхэлнүүдые арьбадхан үргэдхэхын түлөө тэмсэнэ.

Саашадаа бэе бэедээ ашагтай алхамуудые бэелүүлхын тула Европын гүрэнүүдэй арга боломжо сложо шадамаар бэшэ эбтэ хани харилсаанай тиимэ юумэ гэжэ байхагүй.

Бүхы Европын хани харилсаае хүгжөөлгэ хадаа политическэ гү, али экономическа удхатай, бусад оронуудта эсэргүү зорюулагдаһан, али бүхы доромжолго болон хашалтаһаа бүхы гүрэнүүдэй арсаха ябадал, тэдэнэй адли тэгшэ хани харилсаа, тэдэнэй хоорондо зохид һайн харилсаа тогтоохо, Германиин хоёр гүрэнтэй зохид һайн харилсаа тогтоохо шухала болгоно.

Элдэб социальна байгууламжатай Европын гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудые һайжаруулга ба хүгжөөлгэ хадаа тэдэнэй экономическа болон культурна холбоо барисаае үлэмжэ эдэбхитэй болгожо, тиимэ болохолоороо Европодохи байдалые һайжаруулха, бэе бэедээ этигэлсэхэ, бэе бэеэ хүндэлхэ ябадал хүгжөөхэ хэрэгтэ Европын гүрэнүүдэй туһатай юумэ хэхэ арга боломжые дээшэлүүлжэ шадаха байна.

ХОЁРДОХИ. Социалис оронууд дэлхэйе сэрэгэй бүлэгүүд гү, али союзууд болгон хубаарилха хэрэгтэ хододоо эрид шууд эсэргүүсэдэг, энээнһээ боложо бүгэдэ ниитын эб найрамдалда болон аюулгүй байдалда тохёолдоһон аюулые зайсуулхын түлөө тэмсэдэг байгаа.

НАТО гэжэ сэрэгэй эзэрхэг түримхэй бүлэг байгуулһанда, тэрээндэ Баруун Германиие оруулһанда харюу болгогдон хани барисаатай, харилсаа холбоотой, харилсан туһалалсадаг байха тухай Варшавска договор — бэеэ даанхай, адли тэгшэ эрхэтэй гүрэнүүдэй хамгаалгын пакт баталагдаһан байгаа. Энэ пакт договорто хабаадагша оронуудай аюулгүй байдалые, Европодохи эб найрамдалые хамгаалгын зэбсэг мүн болоно.

Зүгөөр Варшавска договорто хабаадагша оронууд бусад гүрэнүүдэй газар дайда дээрэ империалис хүсэнүүдэй сэрэгэй бүлэгүүд болон сэрэгэй баазануудые баадхан байгуулһан ябадал хадаа гүрэнүүд хоорондо хани харилсаа тогтоолгын зам дээрэ һаад хэнэ гэжэ тоолодог байгаа, тоолоношье. Европын орон бүхэнэй аюулгүй байдалай болон түрүү хүгжэлтын үнэн оодото нүхэсэл хадаа уласхоорондын байдалай мүнөө үеын зохид шэглэлдэ таарахагүй сэрэгэй бүлэгүүдэй бии байһан ябадал бэшэ, харин түби дэлхэйн бүхы гүрэнүүдэй хоорондохи адли тэгшэ эрхын, бэе бэеэ хүндэлэлгын үндэһэ һуури дээрэ байгуулагдаһан, Европын бүхы нацинуудай нэгэдэмэл хүсэл оролдолго дээрэ үндэһэлэн байгуулагдаһан аюулгүй байдалай ашагтай журам Европодо тогтоолго болоно.

Нэн түрүүндэ Европодохи сэрэгэй түгшүүрилые һуларуулха тушаа хэмжээнүүдые абаха шухала болоо гэжэ энэ Декларацида гараа табиһан оронууд тоолоно. Энээнэй зохид һайн арга зам хадаа бии байгаа сэрэгэй союзуудые нэгэ доро тараан һалгааха ябадал болохо һэн. Мүнөө үеын эрхэ байдал иимэ юумэ хэхэ арга олгоно. Хойто-атлантическа союзай ябуулга хэхэеэ болиһон ушарта Варшавска договор хүсэеэ гээхэ һэн, тэдэнэй орондо Европын аюулгүй байдалай гурим тогтоогдохо ёһотой гэжэ манай гүрэнүүдэй правительствануд нэгэтэ бэшэ зааһан байха. Мүнөө эдэ правительствануд нэрлэгдэһэн союзуудые нэгэ доро усадхахаар бэлэн байһанаа ёһолон батадхана.

Зүгөөр, хэрбээ Хойто-атлантическа договорто хабаадагша гүрэнүүд дурсагдагша хоёр бүлэгые хүсэд һалгаан тараахаар үшөө бэлэн бэшэ байгаа һаань, энэ Декларацида гараа табиһан гүрэнүүд Хойто-атлантическа пактыншье, мүн Варшавска договоройшье сэрэгэй организацинуудые усадхаха тухай хэлсээ бүри мүнөө туйлаа һаа һайн байгаа гэжэ тоолоно. Тиихэтэйгээ нэгэн хамта Хойто-атлантическа бүлэгэй бии байгаа сагта, бүхы дэлхэй дээрэхи эб найрамдалда эзэрхэг түримхэй империалис этэгээдүүдэй добтолхо болоо һаань, зүблөөндэ хабаадаһан социалис оронууд үндэр дээдэ һэримжэтэй байжа, өөһэдынгөө хүсые болон оборонын хүсэ шадалые бэхижүүлхээр шиидэнхэй гэжэ эдэ гүрэнүүд мэдүүлнэ.

Гэхэтэй нэгэн хамта бүхы гүрэнүүд — Хойто-атлантическа пактда болон Варшавска договорто хабаадагшад, мүн сэрэгэй ямар нэгэн союзда хабаадалсадаггүй оронуудшье Европын аюулгүй байдалай хэрэгые урагшань дабшуулха зорилгоор хоёр талын гү, али олон талын үндэһэ һуури дээрэ хүсэл оролдолгоёо гаргахань шухала гэжэ бидэнэр тоолонобди.

ГУРБАДАХИ. Европо түбидэхи сэрэгэй талаар шахардуу байдал һуларуулха иимэ зарим тэды хэмжээнүүдшье;

гадаадын сэрэгэй баазануудые усадхалга;

бусадай газар дээрэһээ гадаадын бүхы сэрэгүүдые гаргажа, өөһэдынгөө оронуудта абаашалга;

(Түгэсхэлынь 3-дахи нюурта)

Алексей БАДАЕВ.

ТҮРЭЛ ХОТО УЛААН-ҮДЭМ

Аадар бороодо угаагдан,
Һалхи шуурганда үлеэгдэн,
асари томо хүн мэтэ
зогсонош түби дээрэ,
хотом.
Аяар гурбан зуун жэлдэ
үүлэд толгойеш эльбэн,
аяндаа ябажал байгаа
тэмээн хамбыгаар
зэлэ татан.
Онгосодол,
сгторгойгоор тамаргша үүлэд,
он жэлнүүд шэнги,
бусадаггүйл дэа
нүүдэл шубуудаар.
Омогтой нэрэ обогыеш
Орон нютагуудаар зэдэлүүлэн,
ердон, талыеш һайхашаан,
ошожол байгаа шамдуугаар.
Толи нюрuудань һүниндөө
тэнгэриин зүйдэлөөр тудахаяа
толорон табсантанаш доошоо,
Удэ, Сэлэнгээ зубшаад.
Элүүр бэе махабадаа
барилгын армагаар хушаад,
Эбэй түлөө башни, хоолойгооро
гараа үргэнэ хаяаш?
Гурбан зуун наһатайшье һаа,
табияа гүйсэхэшни одоо.
Гайхалтай залуу байнаш,
дабхарятан дүүлинхэй өөдөө.
Ордонуудта харгы гаргаад,
дайланаш урсахан гэрнүүдээ.
Орбойходожо һуунал тэрэшни
хүлеэн шиндхэбэри—сүүдээ.
Хсёр зуу мянган зүрхэдһөө
зүрхэншни ами абаа.
Ходо жэгдээр сохилно,
үйлсэ-һудаһаар үргэлжэлөөд.
Задарюун гудогоор
ажалайнгаа үдэрэй эхи табяад,
забда тухайгүй дабтанаш
цехүүдтээ
шэнэ табан жэлээ.
Шулуун табсан дээрэһээ
Ильичнай гараа һарбайна.
Шугам харгын—сэб сэхэ.
Энезбхилхэдэш—тойроод хабар!
Энезбхилхэдэш—
түрэл хотооро тэдэнэй
омогорхол, хаба.
Ухибүүдшни
Үшөө сэсэн,
бэрхэ болохоёо хүсэнэ.
Үдэр бүри унэржэхэ,
хоног бүри зоригжохоо
эрмэлзэнэ.
Шамайе һажааха,
шамһаа жэшээ абаха гэнэ.
Шаажан шэнги сэбэрээр
коммунизмда орохоёо бэлдэнэ.
Би—поэт хүбүүншниб.
Алдарта ойгоорш магтанам
шамангаа.
Барилгын талмайгаар түүхэдэ
мүндэлыш —
залуу, һайхан!
Һалбара, сэсэглэ, нарата
Улаан-Үдэм,
урин майгаар!
Һанаагаа бү зобо —
үхибүүдшни ашыень харюулха
байха.

ТОО, БАРИМТАНУУД

☆ Түб хото Улаан-Үдэдэмнай гурбан ехэ театр, хатар ба дуунай нэгэ ансамбль, 9 кинотеатр болоод дүшөөд элдэб библиотекэнүүд ажаллажа байна.

☆ Буряадай Ленинэй орденто оперо, баледэй театрта 240 дуушад, хатаршад, хүгжэмшэд, дирижёрнууд ба уран зураашад худэлнэ. Тэдэнэй 26-ниинь СССР-эй, РСФСР-эй болоод БурАССР-эй арадай ба габьяата артистнарай хүндэтэ нэрэ зэргэтэй. Орденто театраймнай оперо, баледүүдые үдэшэ бүхэндэ 800 гаран хүн хаража һонирхоно.

☆ Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ гүрэнэй Буряад драмын театр 37 артистнартай. РСФСР-эй арадай нэгэ артист, РСФСР-эй болон БурАССР-эй арадай ба габьяата 9 артист. Энэ театрай зүжэгүүдые нэгэ үдэшын туршада 400-гаад хүн зон харана.

☆ Гүрэнэй ород драмын театрай творческо хүдэлмэрилэгшэд 43 хүнһөө бүридэнэ. Тэрэнэйнь 7 хүн элдэб габьяата нэрэ хүнгэтэй.

☆ Мэнэ һаяхан баригдаһан хоёр залтай «Прогресс» гэжэ кинотеатрта нэгэ сүүдхэ соо 4.516 хүн дунда зэргээр ородог байна.

☆ Максим Горькиин нэрэмжэтэ түбэй ехэ библиотекэдэ үдэртөө 600-гаад гаран хүн орожо, эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлнэ. Мүнөөдэр энэ библиотекэдэ 500-гаад мянга шахуу ботн номууд бии.

Ходоодоо залуу байгаарай

ТҮРЭҺЭН үдэрөөршни, Улаан-Үдэ! Алдарта ойгоо тэмдэглэжэ байһан городоймнай нэрэ дээрэ мүнөөдэр зүг бүхэнһөө баярай амаршалганууд ерэжэ байна. Түрэл хотомнай гурбан зуун жэл соо энхэ мэндэ мандаһаар. Гурбан зуун жэлэй саада тээ Буряад оромнай һайн дураарaа Россин гүрэнэй бүридэлдэ багтан ороһон. Тэрэ үедэ тус хотын эхин һуури—тобхорхон сагаан заимха баригдаһан түүхэтэй.

Мүнөө энэмнай Совет Буряадай промышленна түб, тэрэнэй индустриальна үндэһэ һуури. Гансахан нёдондо жэлэй туршада 260 гаран миллион түхэригэй промышленна продукци эндэ бүтээгдээ. Энэ жэлдэ 300 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдэхэ.

Үнгэрһэн долоон жэл соо түсэбөөр хараалагдаһанһаа гадуур дүшэн гурба миллион түхэригэй продукци гаргагдаа. Энэмнай Россин гушан миллиардда оруулагдаһан манай хубита. Улаан-Үдымнай ажалшад түсэбһөө гадуур 24 паровой котел. 139 автокран, 130 электродвигатель, 280 мянган метр нооһон бүд, 200 миллион баанха консервэ үйлэдбэрилэн гаргажа, Эхэ орондоо бэлэглээ.

Эдэ бүгэдэ манай городой завод, фабрикануудай али зэргэ олон түрэлэй продукци үйлэдбэрилдэг байһанай гэршэ мүн. Автокранууд, гоё һайхан мебельнүүд, нооһон бүд, электромоторнууд, хубсаһа угаадаг машина болон нарин нягта приорнууд, шэл шаазан гүйлгэһэн һаба һуулганууд, гурил, хүрлээ хүрэтэр промышленна үшөө олон мянган эд бараануудые улаан-үдынхиднай бүтээн гаргана.

Промышленностиимнай саашадаа урган хүгжэхэ харгы үшөөл үргэн, ута гээшэ. Шэнэ табан жэл соо промышленностиин үйлэдбэрилэн гаргаха продукциин хэмжээн таби шахуу процентээр нэмээгдэхэ юм. Энэ хүгжэлтэ шэнэ предприятинуудые байгуулгаар, мүн хуушануудыень шэнэдхэн хубилгагдаһанай ашаар туйлагдаха.

Машина бүтээлгын, хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиие хүгжөөхэ арга боломжонуудаар угаа ехэбди. Октябрьска район индустриальна томохон район болгогдохо. Эндэ химиин промышленностьда хэрэгтэй олон ондоо приборнуудые бүтээхэ завод, томо кондитерска фабрика, жэлдээ олон миллион хэпэг трикотажна хубсаһа үйлэдбэрилхэ фабрика, оёдолой фабрика, силикатна хирпиисэ хэхэ завод, трамвай, троллейбусуудые заһаха завод энэ табан жэл соо байгуулагдахаар хараалагдана.

Городоймнай хүдэлмэришэн ангиин тоо улам олошорхо. Улаан-Үдын хоёр зуун хори мянган хүнүүдэй таби мянга шахуунь хүдэлмэришэд, инженернүүд, техникүүд юм. 1923 ондо хүдэлмэришэдэй тоо хэды байгааб гэхэдэ, оройдоо 565 хүн байһан гээшэ.

Мүнөөдэр улаан-үдынхид городоймнай 300 жэлэй ойн һайндэртэ уригдаһан айлшадтайгаа хамта шэнэ үйлсэ гудамжануудаараа сэнгэн ябана. Теэд «Эндэмнай хооһон тала, ой тайга байһан юм. Залуудаа нишэдэ һархяаг суглуулхаяа ерэдэг оэлэйбди» гэһэн хөөрэлдөөн мүнөөдэр городойхидой дунда болоно ёһотой. Арба, хорин жэлэй саана эндэһээ ондоо тээшэ ошоһон хүнүүд мүнөө эндэ ерээд байхадаа Улаан-Үдыемнай танихаар бэшэ болоо гэжэ хэлэхэ байһандань ямаршье һэжэг байхагүй.

Городой барилга хурдан түргэнөөр ябуулагдана. Үнгэрһэн долоон жэлэй туршада 513 мянган дүрбэлжэн метр байрын талмайтай гэрнүүд баригдаа. Энэмнай бүхы байрын фондын 40 процент шахуунь гэхэ гү, али 1951—1958 онуудта баригдажа ашаглалгада үгтэһэн байрын гэрнүүдэй хэмжээнһээ гурба дахин ехэ болоно.

Городоймнай барилгын шэнэ генеральна түсэб һаяар баталагдаха юм. Энэ түсэбэй ёһоор 15 жэлэй туршада Улаан-Үдэдэ ажаһуугшадай тоо 300 мянга гаран болохо. Тиихэдэ бүлэ бүхэн мүнөөнэйхиһөө һураггүй уужам гэр байраар хангагдаха. Жэшээлхэдэ, мүнөө нэгэ хүн бүридэ 5 дүрбэлжэн метр гухай байра олгогдодог һаа, 12 дүрбэлжэн метр хэмжээнэй байра үгтэдэг нормотой болохоор хараалагдана. Наяад оной һүүлээр городой гэр байрын фонд 3.720 мянган дүрбэлжэн метр болгогдохо ёһотой.

Байрын гэрнүүд хэдэн дабхар байхаб? Табан дабхар гэрнүүдые барихатаяа хамта, юһэн дабхар байшангуудые бодхоохобди. Түрүүшын юһэн дабхар гэр 1905 оной революциин нэрэмжэтэ гудамжада, Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадионой дэргэдэ, мүн Бабушкинай гудамжада баригдаха. Эдэнэй нэгэн Агууехэ Октябриин 50 жэлэй ойдо ашаглалгада үгтэхэ юм.

Хотын Советскэ райондо барилга эрхилхэ, хубилалта хэхэ түсэбэй проектые Ленинградай проектнэ институт бэлдэжэ байна. Мүнөө эндэхи бүхы хуушан барилганууд сүм урилагдаха юм.

Урдань тооһо шоройтой, ямаршье ургамалгүй байһан Улаан-Үдэ набшаһата модоор ногоорууланагдаха. Генеральна түсэбэй ёһоор модо, сэсэг тарилдапан талмайн хэмжээн 50 гектарта хүргэгдэхэ. Үдэ, Сэлэнгэ мүрэнэй эрьеэр амаралтын парк, сэсэрлигүүд түхеэрэгдэхэ байна.

Уһанай сорго, канализаци ба гэр дулаасуулха халуун уһа дамжуулха соргын барилганууд бүри һаяар ашаглагдаха юм. Мүнөө ТЭЦ-һээ гараһан халуун уһаар 400 шахуу гэр байранууд дулаасуулагдана. Эндэһээ дамжаһан халуун уһаар мяха-консервын комбинадай болон Матросово тосхонуудтахи байрын гэрнүүд дулаасуулагдаха.

Мүнөө городой хүн зониие зөөлгэдэ 150 автобус болон 230 такси ашаглагдана. Автобусууд 26 маршрудаар ябана. Түмэр зам доогуур гараха машинын хоёрдохи зам, мүн түмэр зам дээгүүр ябган хүнүүдэй гараха шэнэ хүүргэ баригдажа байна. Үдэ гол дээгүүр хоёрдохи түмэр-бетонно хүүргэ баригдаха. Сэлэнгэ, Үдэ мүрэнүүд манай городые шэмэглэхэ ехэ баялиг мүн. Эдэнэй эрьенүүдые һайнаар заһажа шадабал, ажалшадай амарха зохид газарнууд болохо байна. Үдын хүүргэһээ эхилээд пристань хүрэтэр эрьенүүдые заһаха түсэб зохёогдонхой.

Манай «ямба ехэтэй анги» — үхибүүдтэ угаа ехэ анхарал табигдана. Арадай бага училиши—анха түрүүшын эхин һургуули 1797 ондо, хотын байгуулагдаһанһаа хойшо зуу гаран жэл үнгэрөөд байхада нээгдэпэн намтартай. Мүнөө Улаан-Үдэдэ гуша юһэ мянга табан зуун үхибүүд 34 һургуулида һуралсана. Дүрбэн институт, тусхай дунда мэргэжэл олгодог хорёод техникум, училищинуудта 27 мянган студентнэр һуралсана.

Үшөө олон һургуулинууд шэнээр баригдаха. Жэл бүхэндэ шэнэ һургуули тоологдоно. Һургуулиин наһанда хүрөөгүй үхибүүдэй хүмүүжүүлэгдэхэ саад. яслиин шэнэ байранууд ашаглалгада олоор үгтэхэ. Жэл бүри 1500—2000 һууритай саад, яслинууд баригдаха юм.

Шэнэ барилганууд олоор бодхоогдохо. Тэдэнэй зарим тэдые дурдабал: зургаан зуун һууритай буряад драмын театр городой нэгэдэхи һургуулиһаа урда тээхэнэ баригдаха. Эдир багашуулай театр нээгдэхэ. Хахад миллион боти номтой республикын библиотекэ баригдажа байнхай. Үргэн экрантай кинотеатр баригдаха.

Улаан-үдынхид—бэрхэ зэзд. Городой ажаһуугшадай гараар бүтээгдэһэн юумые тоолохо оолоо һаа, угаа ехэ байха. Эндэхи ажалша бэрхэ зоной хабаадалгагүйгөөр бүтээгүй юумэн үсөөн. Городой ажалшад воскресннгүүдые эмхидхэжэ, трамвайн харгы табилгада туһалаа, үйлсэнүүдтэ таригдаһан модонуудай ехэнхи хубииень һуулгаа.

Мүнөөдэр, республикымнай ниислэлэй 300 жэлэй ойдо ерэһэн хүндэтэ айлшадайнгаа амаршалгые, тэдэнэй һайшаал, магтаалые хүлеэн абахатаяа хамта, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг хүн бүхэн «Энэ бидэнэй хэһэн юумэн» гэжэ омогорхолтойгоор хэлэхэ эрхэтэй.

Городнай алдарта ойгоо баяртайгаар ёһолон тэмдэглэнэ. Гайхамшагта амжалта, туйлалтануудаараа ажалшад баясаха ёһоороол баясана бшуу. Иимэ угаа ехэ хубилалта хүгжэлтэнүүд хадаа урдань хаанта Россин гээгдэнги заха хизаар—Буряад ороной Совет засагай үедэ үзэгдөөгүй ехээр хүгжөөгдэпэнэй, аха дүү арадуудай, нэн түрүүн агууехэ ород арадай буряад арадта үзүүлһэн туһаламжын бодото гэршэ болоно.

Залуу зандаа хэтэ мүнхэдөө мандаг лэ түрэл Улаан-Үдэ городнай.

С. ХАБАЛОВ,
Улаан-Үдын горсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

ОРДЕНТО ЗАВОДОЙ ОМОГ СОЛО

Манай заводой коллектив Буряад оронойнгоо ниислэл хотын 300 жэлэй ойн һайндэрые омог баяртайгаар угтажа байна. Заводнай ганса Улаан-Үдын томо предприяти бэшэ, республикымнай промышленна гигант гэжэ нэрлүүлдэг. Гушаад онуудта баригдажа эхилһэн манай завод городой, республикымнай түүхэдэ онсо һуури эзэлһэн, эзэлжэшье ябана.

Хараад, һанаад үзэе. Партиин уряагаар Байгал шадархи нютагта промышленна предприяти бсдхоохоор Россин түбэй районуудһаа залуушуул, хүдэлмэришэд ерээ һэн. Мал ажал эрхилдэг буряад арадай хүбүүд, басагад партиингаа уряа халуунаар дэмжэжэ, республикынгаа ниислэл хото ерэлсэжэ, аха заха ород арадай түлөөлэгшэотэй сугтаа завод барилсажа, промышленна үйлэдбэридэ хабаадалсажа эхилһэн юм.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо тон ехэ хубилалта болоо. Үдэр бүриингөө ажал хэжэ, урдахи зорилгоёо дүүргэжэ байхадаа бидэнэр эдэ хубилалта тухай бодомжолжо үзэдэггүй, ходо ицмэл байһан шэнги һанадагбди. Эдэ хубилалтанууд манай ажабайдалай хүгжэлтын шэнжэ шанар, бодото гэршэ болонхой. Совет арад туйлаһан амжалтадаа дишуурдаггүй, экономико, культураяа бүри ехээр хүгжөөхэ, урагшаа дабшахые эрмэлзээдэг.

300 жэл түүхэдэ тиимэ ехэ саг юм бээз. Теэд городоймнай түхэл шарай, тэрэнэй промышленна предприяти, культурно-ажаһуудалай барилганууд һүүлэй хэдэн арбаад жэлнүүдэй үедэ бодхоогдоһон, хубилһан байна. Тэрээндэ Агууехэ Октябрь эхи табяа. Түрүүшын табан жэлнүүдэй үедэ баригдажа эхилһэн манай завод жэл үнгэрхэ бүри хүгжөө, үргэдхэгдөө, шэнэдхэн байгуулагдаа. Хуушанай паровоз, вагон-заһабарилдаг байһинаа хүсэ ехэтэй локомотивуудые, шэнэ түхэлэй вагонуудые заһабарилнабди. Заводнай Ленинэй орденоор шагнагдаһан. Манай завод мэтэ городой промышленна ондоо предприятинууд хүгжэн һалбаржа, шэнэ шэнэ продукци бүтээнэ. Улаан-Үдымнай нэрэ соло Эхэ орон доторoo, хилын саанахи оронуудта дуудуулдаг болоо. Городоймнай хоёрдохи ехэ предприяти—мяха-консервын комбинат Эхэ оронойнгоо эрхим дээдэ хайра—Ленинэй орденоо һаяхан хүртэхэ золтой байба.

Электромашинна цех заводоймнай шэнэ цехүүдэй нэгэн. Электровоз, тепловозуудые заһабарилха даабариин абтахада тэрэ эмхидхэгдэһэн юм. Бүтээдэг продукцимнай—шэнэ локомотивуудай электротүхеэрэлгын часть, узелнууд, двигательнүүд. Хүдэлмэришэдэй олонхинь шэнэ мэргэжэл шудалинхай. Коллективнай табан жэлэй түрүүшын хахад жэлэй даабари амжалтатайгаар дүүргэн, түрэл городойнгоо 300 жэлэй ойе ажалай амжалтаар угтаба.

Эхилээд байһан шэнэ табан жэлэй туршада Улаан-Үдынгөө бүри ехээр хубилха, хүгжэхэ байһанда этигэнэб. Эрдэм, техникын ехээр хүгжэһэн энэ үедэ алишье юумэнэй хүгжэлтэ түргэн. Гэхэтэй хамта, городтомнай унжагайрдаг юумэн бии гээшэ. Жэшээнь, зундаа хүн зоной уһанда шунгаха, амарха газар хомор, трамвайн линиин удаадахи эзлжээн удаанаар баригдана, городой үйлсэнүүдтэ ариг сэбэр муугаар сахигдана гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Эдэ бүгэдые усадхаха, ургалта, хүгжэлтээ улам түргэдхэхые Улаан-Үдэдээ хүсэнэб.

Г. БАДМАЕВ, ЛВРЗ-гэй электромашинна цехэй слесарь.

Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй Культурын ордоной гэшхүүр дээрэһээ түрэл хотоёо харахада иимэ байна.
А. ПОНОМАРЕВАЙ фото.

ТОО, БАРИМТАНУУД

☆ Улаан-Үдын индустриальна хүгжэлтын түрүүшын предприяти—«Механлит» (мүнөө «Электромашина» завод) 1922 ондо ашаглагдажа эхилээ. Мүнөө тус заводой хүдэлмэришэдэй бүтээһэн электромотор, автокранууд дэлхэйн олон оронуудта эльгээгдэнэ.

☆ Үнгэрһэн долоон жэлэй туршада 518 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд баригдаа. Шэнэ табан жэл соо гэр байрын барилга бүри үргэнөөр ябуулагдаха. Юһэн дабхар байшангууд баригдаха.

☆ Город соо 150 автобус 26 маршрудаар үглөөнэй 6 часһаа һүниин 1 час хүрэтэр ябажа, үдэр бүри 87 мянга шахуу хүниие зөөнэ.

☆ Улаан-Үдын трамвайнууд хоорондоо 3—5 минутын заоһартай ябана. Энэ зохид транспорт үдэртөө дунда зэргээр 81.300 хүниие зөөнэ. Трамвайн замай утань—23 километр шахуу. Табан жэл соо үшөө 13 километр шэнэ зам нэмэгдэхэ.

☆ Улаан-Үдэдэ мүнөө томодхогдоһон 15 больница бии. Эндэ 2845 хүн нэгэ доро хэбтэжэ эмшэлүүлхэ аргатай. Эмшэлгын эдэ зургаануудта 200 холо гаран врачууд, медицинын 2 мянга шахуу дунда мэргэжэлтэд хүдэлмэрилнэ, 13 аптекэ ажаллана.

☆ Городой ажалшадай хүүгэдэй зунай үедэ амардаг пионернүүдэй 21 лагерь хүдэлмэрилнэ. Тэндэ 1965 ондо 18.819 үхибүүд амараа. Мүнөө жэл үшөө олон байха.

☆ Хүн зоной ажаһуудалай эрилтэ хангаха талаар 81 элдэб түрэлэй һалбаринуудай найман томо предприяти ажаллана. Эндэ хамта 2447 хүн хүдэлмэрилдэг. 1965 ондо 2318,7 мянган түхэригэй ажал хэгдээ гэхэ гү, али ажалшадай 2 миллион 400 ондоо захил дүүргэгдэһэн байна.

☆ Хүн зоной эдеэлдэг 4 ресторан, 93 столово, 3 кафе, 99 буфет, 7 павильон хүдэлмэрилнэ. Зунай үедэ амаралта, сэнгэлгын газарнуудаар ажаллаха 90 столово, буфедүүд ажаллана. Эдэ бүгэдэ үдэр бүри, дунда зэргээр. 48—50 мянган хүниие эдеэллэдэг, ундалуулдаг ванна.

ЗҮҮДЭН МЭТЭЛ

XIX зуун жэлэй наяад ондо дүрбэтэйдөө Дээдэ-Үдэ ерээ оэлэйб. Тэрэ гэһээр 85 жэл үнгэрөө. Энэ городто бүхэли наһан соогоо байхадаа, олон юумэ үзэгдөө, харагдаа. Тэрэниие һанахада, зүүдэн мэтэ байдаг. Минии мэдэхэ болоһонһоо хойшо городнай ямар байһанаа, хайшаа болоо гээшэб гэжэ хөөрэхэ дуран хүрэгдэнэ.

Гансахан Ломоносовой нэрэмжэтэ уездиэ реальна һургуули байгаа гээшэ һэн ха. Тэрээндэ нам мэтын хүнэй орохо арга байгаагүй. Тиигэжэ найматайдаа хүнэй хүлһэншэн болоҗо хүдэлхэ баатай болоогдоо һэн. Һарадаа оройдоо 3 түхэриг хүлһэ абадаг байгааб. Нэгэ бага ехэ болоходоо хүлһэн нэмэжэ, хүл дээрээ гарагдаа. Бага наһатай үхибүү зараха гээшэ тиихэ үеын баяшуулай ёһо заншал байгаа ха юм.

Наяад жэлэй саада тээ түрэл городнай ямар байгаа гээшэ һэм. Дээдэ-Үдэ хүн зоноор үсөөн, бишыхан байхаһаа гадна байра барилгаар тулюур байһан юм. Хойто захаһаа оперно театр, зүүн тээһээ проспект Победа гудамжа хүрэтэрхи эрье дорохи һууриниие городнай эзэлдэг байгаа һэн. Мүнөөнэй Смолиной нэрэмжэтэ гудамжа городой эгээн баруун заха байгаа бэлэй. Энээхэн бишыхан талмайе ехэнхи модон тура эзэлдэг байгаа. Арбаад гаран хоёр дабхар шулуун гэрнүүд городоймнай шэнжэ түхэлые шэмэглэжэ байһан. Түмэр замһаа тиишэ ошожо түлеэ отологшо һэмди.

Ленинэй гудамжадахи мүнөөнэй аптекын байшангай 1899 ондо баригдахада, тэрэнэй хирпиисэ зөөлсэһэн байхаб. Бэшэшье шулуун гэрнүүд һүүлдэ баригдаһан байха. Тоолоод үзэхэдэ, тиихэдэхи Дээдэ-Үдэ миил арба гаран гудамжатай байһан гээшэ.

Иимэ бишыхан городой эмхи зургаан гэхэдэ, городой управа, полици, мүнгэн һангай казначейства, почтоһоо ондоо юумэ үгы гээшэ һэн ха. Гансахан пивын завод, бусад гар үйлэдбэритэй предприяти городой промышленность гэжэ тоологдожо байгаа.

Сибириин түмэр замай баригдахада, хүдэлмэришэд бии боложо, түлеэ абадаг ой соогуурнай гэр байра баригдажа эхилээ бэлэй.

Манай эндэ хаанта Россин сүлэлгын газар байжа, заралгада ябаһан хүнүүд манай энээ руу туулгадаг байһан. Бишыхан байхадаа, түмэр гэнжээр шудэрлэгдэһэн хүнүүдые харапанаа һананаб. Тэдэнэр зүүн зүг руу туугдажа ябахадаа. Дээдэ-Үдэдэмнай хоноһон байна.

РСДРП-гэй Дээдэ-Үдын организациин хүтэлбэрилэгшэд Гордеев, Гольдсобель, Шульц, Милютинский болон бусадай саазалагдаһаниие һайса мэдэнээ. Октябриин Агууехэ социалис революциин илан мандапанай ашаар, түрэл городнай 1920 ондо сагаантанай һабарһаа сүлөөлэгдэжэ, ами орогдоо һэн.

Купецүүдэй бишыхан город байһан Улаан-Үдэ—республикымнай ниислэл, промышленность, соёл культурын түб хото болон ургаа. Энээниие наян жэлэй саада тээхи байдалтай сасуулжа үзэхэдэ, һонин гээшэнь аргагүй. Городойнгоо гоё һайхан болоһондонь туйлай ехээр баярладаһан хүрэнэ.

П. МАЛОФЕЕВ,
1877 ондо түрэһэн, пенсионер.

Хүн зоной хүсэлнүүд

Би 12 жэлэй туршада 7-дохи СМУ-да модошо дарханаар хүдэлжэ байһан ушарһаа, һүүлэй үедэ түрэл хотынгоо яажа урган һалбарһан түүхые һанса мэдэхэ гээшэб.

Мүнөө Улаан-Үдэмнай үдэр бүхэндэ шэнэ барилганyудай армагуудаар бүрхөөгдэжэ байна. Энэ шухала хэрэгтэ өөрынгөө бодото хубитые оруулалсажа байһан золтойдоо бии баяртайб. Һүүлэй жэлнүүдэй туршада минии хүдэлдэг коммунис ажалай комплексно ажахын тоосоото бригада (бригадирнай—Алексей Гаврилович Зубков) хэдэн промышленна объектнүүдые эрхим шанартайгаар барижа тушаагаа.

Энэ жабхаланта һайндэрөөр би барилгашадай зүгһөө түрэл Улаан-Үдэдөө иимэ юрөөл хэлэхэ байнаб: «Буряадаймнай ниислэл, ерэхэ жэлнүүдтэ улам һайханаар, улам үргэнөөр урган хүгжэжэ, олон харгын уулзуур дээрэ сэсэрлиг мэтэ набшаһалиг, дуун мэтэ сэнгэлиг хото болон һалбаржа байхашни болтогой!»

Даши АЮРОВ,
7-дохи СМУ-гай модошо дархан, коммунис ажалай ударник.

* * *

Түрэл городойнгоо 300 жэлэй залуу наһанай ойе угтан, баясан байхадаа Улаан-Үдэеэ үшөө гое, үшөө һайхан болохо тухай, городойнгоо ерээдүй тухай бодолгото болоноб.

Архитекторнүүд город шэнэлхэ түсэб табихадаа, уран зураашадтай нягта холбоотой байжа, сугтаа хүдэлмэрилдэг байял. Городой эстетикын асуудал манай шиидхэхэ хамтын асуудал ха юм. Тиихэдэ манда һайн бэлэдхэлтэй архитекторнүүд дуталдана. Энэ асуудал тухай бодожо үзэхэ хэрэгтэй.

Манай Улаан-Үдэ 300-тайшье һаа залуу! Городнай улам урган һалбараг лэ!

Д. ДУГАРОВ,
уран зурааша.

* * *

Би үнихэн саг соо автобусой жолоошоноор хүдэлжэ, түрэл город соогуураа хүнүүдые хэрэгтэй газартань зөөжэ байнаб. Улаан-Үдынгөө харгы замуудые гарайнгаа габан хурган мэтээр мэдэхэ болонхойб.

Ойн баярай һайндэрөөр автобусуудай жолоошодой зүгһөө республикынгаа ниислэл Улаан-Үдэдэ хүсэхэ хүсэлэнгүүдни, тобшоор хэлэбэл нимэнүүд. Нэгэдэхеэр, автобусто һуухадаа, хүнүүд улам журамтай боложо байг, түлхисэлдэнобooроолдохо, жолоошодой ажалда һаад татаха ябадалнууд үсөөн болог. Хоёрдохёор, зам харгымнай дары түргэн заһабарилагдан, ходоодоо дардам сэбэр байг, һүниин сагта ходоодоо гэрэлтэй һаруул байг.

Алексей БАЛЬЖИНИМАЕВ,
2-дохи колоннын автобусой жолоошон, коммунис ажалай ударник.

ГОРОД—ХҮДӨӨ АЖАХЫДА

Хүдэлмэришэн анги, хүдөөгэй таряашад, малшадтай гар гараа барилсан, нэгэл зорилго—Эхэ оронойнгоо арадай ажахые хүгжөөхэ, коммунизм байгуулха зорилго дүүргэнэ. Балта Хадуур хоёрой хани барисаан улам бэхижэнэ, хүгжэнэ. Доро толилогдоһон хэдэн мэдээсэл энэ хани барисаанай бодото гэршэ боложо үгэнэ.

ЛЕНИНЭЙ ОРДЕНТО ЛВРЗ-гэй коллектив республикынгаа хүдэлмэришэн ангиин түрүү зэргэдэ ябахаһаа гадна, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ туһаламжа үзүүлхэ, хүдэлмэришэн ангиин ёһо заншал дамжуулан үгэхэ талаар үүсхэл гаргаад, хэдэн ажахые шефтээ абаһан юм. Туһаламжа үзүүлхэ уялгаяа тэдэнэр һайнаар бэелүүлнэ.

Яруунын аймагай совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд шефүүдтээ гомдоногүй ёһотой. Энэ жэлэй эхинһээ хойшо заводой хүдэлмэришэд Комсомольско совхоздо малай хэдэн байра барижа байнхай. Исэнгын совхоздо нүүжэ ерэгшэдэй ажаһууха 14 гэр, мүн хонидой хоёр байра баригдана. Металл отолдог, тошылдодог 10 түхеэрэлгэ шефтэ абтаһан ажахынуудта эльгээгдээ. Гадна хүдөө ажахын машинануудай запчастьнууд бүтээгдэнэ. Хахад жэлэй туршада тракторнуудай табан янзын 500 гаран детальнууд бүтээгдэжэ, тушаагдаба.

* * *

ШЭЛЭЙ ЗАВОД шэнэ табан жэлэй түрүүшын хахад соо 730 вагон гэхэ гү, али нэгэ миллион 460 мянган дүрбэлжэн метр сонхын шэл хүдөө ажахын барилгашадта эльгээгээ. Жэлэй дүүрэтэр үшөө 3 миллион үлүүтэй дүрбэлжэн метр гү, али 1500 вагон шэл үгтэхэ юм. Мүн энэ хугасаада 135 мянган лаампын шэл хүдөө тосхонуудта ябуулагдаа.

* * *

МЯХА-КОНСЕРВЫН КОМБИНАТ. Эндэ ганса мал абтажа, мяхан болгогдодог бэшэ. Комбинадта үйлэдбэрилэгдэһэн эдеэ хоолой зүйлнүүд—колбаса, консервэ гэхэ мэтэ хүдөөгэй магазинуудта үргэнөөр наймаалагдана. Комбинадай коллектив үйлэдбэриин хаядаһа аша туһатайгаар хэрэглэжэ, хүдөө ажахыда, илангаяа мал үсхэбэрилгэдэ шухала хэрэгтэй хуурай, белково тэжээл үйлэдбэрилдэг. Тэжээлэй ехэнхи хубинь Россин Федерациин колхоз, совхозуудта эльгээгдэнэ, зарим хубинь республикын хүдөө ажахыда хэрэглэгдэнэ. Комбинат жэл соо 3,5 мянган тонно хуурай тэжээл үйлэдбэрилнэ. Хахад жэлэй түсэбһөө гадуур 430 тонно хуурай тэжээл бэлэдхэгдээд республикын колхоз, совхозуудта эльгээгдээд байна. Мүн комбинадта бүтээгдэдэг үргэн хэрэглэлэй олон янзын эд бараан хүдөөгэй худалдаа наймаанай организацинуудта тушаагданхай.

* * *

«ТЕПЛОПРИБОР» ЗАВОД. Хүдөө ажахын машинануудай запасной частьнуудые гол продукциһаа гадуур бүтээхэ даабаряа тус заводойхид муу бэшээр дүүргэнэ. Байгша оной хахад жэл соо плугуудай 100 мянган часть бүтээгдээд, колхоз, совхозуудта эльгээгдэбэ. Заводой коллектив Зэдын аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо шефскэ туһаламжа хүргэдэг. Хэһэн ажалынь тоолохо болоо һаа, яһала ехэ. Токарна, үрэмдэлгын, харуулдалгын хэдэн станок түхеэрэгдэжэ, үгтөө. Хүдөө ажахын техникэ заһабарилхада шухала хэрэгтэй часть, инструментнүүд эльгээгдээ.

* * *

МЕБЕЛЬ ХЭДЭГ МОДО БОЛБОСОРУУЛГЫН КОМБИНАТ. Хүдөөгэй ажалшадта худалдаха мебель хэхэ хахад жэлэй түсэб холо үлүүлэн дүүргэгдөө. Хубсаһанай 136 шкаф, 403 диван-кровать, 1000 гаран стул даабариһаа гадуур, мүн номой 340 шкаф хүдөөгэй худалдаа наймаанай организацинуудта тушаагдаба. Культурын ордон барихын тула хюреэдэмэл материал эльгээхэ гүйлтатайгаар Сэлэнгын аймагай «Эрдэм» колхозойхид комбинадта хандаа һэн. Тэдэнэр гүйлтыень саг соо дүүргээ. Эртын овощ ургуулха теплицын раманууд хэгдэжэ, ажахынуудта эльгээгдэнхэй.

ЕВРОПОДО ЭБ НАЙРАМДАЛ БОЛОН АЮУЛГҮЙН БАЙДАЛ БЭХИЖҮҮЛХЭ ТУХАЙ

ДЕКЛАРАЦИ

(Түрэсхэл. Эхинийнь 1-дэхи нюурта)

Германиин хоёр гүрэнэй зэбсэгтэ хүсэнүүдэй тоое зүбшэн тодорхойлолгодолон хэмжээн соо, хэлсэгдэһэн болзорнуудта хороолго;

ядерна зуришэлдээн хёморооной аюулые зайсуулха зорилготой хэмжээнүүд: ядерна зэбсэгэй зононуудые бии болголго, тэндэхи бусад гүрэнүүдтэ эсэргүүгээр ниимэ зэбсэг хэрэглэхэгүй гэһэн ... мүнөө ядерна зэбсэгтэй гүрэнүүдэй абалга;

Европын гүрэнүүдэй территори дээгүүр атомна, водородно бомбонуудтай тээһэн гадаадын самолёдуудай ниидэлтые болюулха, үһан доогуур, үһан дээгүүр ябадаг борт дээрээ ядерна зэбсэг тээһэн гадаадын кораблинуудай Европын гүрэнүүдэй портнуудта орохые болюулха хэмжээнүүдэй мүнөө шатада удха шанартай болоно.

ДҮРБЭДЭХИ. Ядерна зэбсэгтэй болохо гэһэн ФРГ-гай шунахайралгыень эб найрамдалай болон аюулгүй байдалай абажа, ямаршье аргаар—сэхэ гү, али бүлэг гүрэнүүдээр дамжуулан, ядерна зэбсэг гартаа оруулха ФРГ-гай арга боломжые хааха тула, тиимэ зэбсэгые гансал өөрынгөө мэдэлдэ оруулха гү, али тэрээниие хэрэглэхэдэ ямаршье хабаадаха ябадал зайсуулха тула эдэ гүрэнүүд оролдолго хүсэлэлгэ гаргаха ёһотой. Европын, мүн ондоо тэрэ олон арадуудай ерээдүйн байдал энэ асуудалые шиидхэлгэнээ нилээд дулдыдаха байна. Тус асуудалаар хүсэд тодорхой бэшэ шиидхэбэри гаргаха яашье болохогүй.

ТАБАДАХИ. Хилын бэхи байдал—Европодохи амгалан байдалай найдамтай үндэһэн болоно. Европоһоо ондоо тэгүүрхишье бүхы гүрэнүүд хүн түрэлтэнэй түүхэдэ айхабтар ехэ һандаралта дайнай һүүлээр Европын гүрэнүүдэй хоорондо тогтоогдоод, мүнөө сахигдажа байгаа хилэнүүдые, тэрэ тоодо Одер-Нейссе мүрэнүүдээр гарадаг Польшын хилые, Германиин хоёр гүрэнэй хоорондохи хилые Европодохи байдал заһаруулан һайжаруулхын тула гадагшадаа политическа ябуулгануудтаа боломжо эрилтэ табигдана.

ЗУРГААДАХИ. Германиин асуудалые эбэй гуримаар шиидхэлгэ Европодо амгалан байдал тогтоолгын ашаг туһада харюусана. Зүблөөндэ түлөөлэгдэһэн социалис гүрэнүүд энэ асуудал шиидхэхэ эрхэ мүрнүүдые бэдэржэ үргэлжэлхээр бэлэн байна. Тиимэ шиидхэхэ зорин хабаатай бүхы оронуудай аюулгүй байдалай, бүхы Европодохи аюулгүй байдалай талые хараада абаха ёһотой.

Бодото байдалые анхаралдаа абабал, түрүүн түрүүн Германиин хоёр гүрэнэй—Германиин Демократическа Республикын, Германиин Федеративна Республикын оршон байгаа ушарые мэдэрэл, энэ асуудалда, тэрэшэлэн Европодохи аюулгүй байдалай бусад асуудалнуудые бүтэмжэтэйгөөр хандажа болохо байна. Гэхэ зуура, тэрэнэй тулада мүнөөнэй хилэнүүдые мэдэржэ, ядерна зэбсэгтэй болохо гэһэн ябадалһаа Германиин хоёр гүрэнэй арсахань шухала.

Элдэб асуудалнуудаар—политическэ, экономическа, научно-техническэ, соёлой асуудалнуудаар Европын оронуудай хоорондын харилсаа холбоое хүгжөөхэ, бэхижүүлхэ зорилготой оролдолго хүсэлэлгэнүүдтэ Германиин хоёр гүрэнэй хабаадаха һаань,—эндэхи хүдэлмэришэн анги, таряашад, интеллигенци, оюун зон өөһэдынгөө арга хабсаа соо Европын бусад арадуудтай хамта хүгжэлтэ дэбжэлтын, эб найрамдалай хэрэгтэ хубитаяа оруулжа шадаха болоно.

Германиин хоёр гүрэнэй нэгэдэлгэ тушаа хэлэбэл, ниимэ: түгшүүрилтэ байдалай һуларуулгадаад, Германиин бэеэ даахан хоёр гүрэнэй хоорондын харилсаанай удаа дараалан һайжараад, эдэнэй хоорондо хэлсээнүүдэй үндэһөөр бии болохо байна. Германида ба Европодо бүү зэбсэгүүдые хуряаха тухай хэлсээнэй баталгадаад байбал, Германиин тиимэ нэгэдэмэл байхые хүсэлдэг, демократическа болохо, Европодохи амгалан байдалда аюул хэзээшье тохёолдуулхагүй байха.

ДОЛООДОХИ. Европодо аюулгүй байдал хангаха ниитэ Европын харилсаа холбоо һайжаруулха асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхын тула бүхы Европын хабаадалгатай зүблөө зарлабал ехэ һайн удха шанартай байха һэн. Зүблөөн дээрэ зүбшэн хэлсэһэнэй үндэһөөр үгэеэ ойлголсолго, жэшээлхэдэ, Европодо аюулгүй байдал сахихаар, бэхижүүлхээр харилсаа холбоо байгуулха гэһэн ниитэ Европын деклараци формотойгоор түйлагдажа болохо байгаа. Хоорондынгоо харилсаанда амгалан зорилгонуудые хүтэлбэри болгохо, арсалдаатай асуудалнуудые имагтал эбэй гуримаар шиидхэхэ, алишье талада шухала асуудалнуудые зүбшэлжэ, мэдээнүүдые абалсажа байха, хоорондын экономическа, научно-техническэ, соёлой холбоо барисаа бүхы аргаар хүгжөөлгэдэ туһалха гэһэн уялгануудые деклараци гар табиһан гүрэнүүд тэндээ хараалжа болохо һэн. Энэнь бусад бүхы хүсэһэн гүрэнүүдэй һаадгүй нэгэдхээр байха ёһотой.

Европын аюулгүй байдал, харилсаа холбоо хангаха асуудалнуудаар зүблөө зарлабал, Европодо хамтаараа аюулгүй байдал сахиха гурим тогтоолгодо туһа хүргэжэ болохо, Европын мүнөөнэй түүхэдэхи шухала шата болохо бэлэй. Хойто-атлантическа договорто хабаатай, мүн нейтральнашье бусад гүрэнүүдтэ таарамжатай ямаршье сагта зарлагдаһан тиимэ зүблөөндэ хабаадахаар манай оронууд бэлэн байна. Европын нейтральна оронууд тиимэ зүблөө зарлаха хэрэгтэ мүн лэ горитой үүргэ дүүргэжэ болохо байгаа.

Тиимэ уулзалгын гү, али конференциин зүблэхэ зүйлнүүдые, тэрээндэ бэлдэлгын бусад асуудалнуудые хабаадаха бүхы гүрэнүүд бултадаа тодорхойлхо. гүрэн бүхэнэй оруулһан дурадхалнуудай хараада абтаха ёһотойнь элитэ.

Зүблөөндэ түлөөлэгдэһэн оронууд Европын аюулгүй байдалда хабаатай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхын тула ондоошье таарамжатай аргануудые хэрэглэхээр: дипломатическа гуримаар хэлсээ хэхэ, гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй гү, али хоёр талын олон талын тусхай түлөөлэгшэдэй уулзалгануудые, эгээн дээдэ тушаалтадай харилсаа эмхидхэхээр бэлэн байна. Дээрэ дурдагдан найруулагдаһан бодомжонууд Европын аюулгүй байдал хангалгада хабаатай гол шухала асуудалнуудта хамаатай гэжэ тэдэнэр тоолоно. Энэ асуудалые шиидхэхэ зорилгоор ямаршье гүрэнэй оруулһан гү, али оруулжа болохо ондоошье дурадхалнуудые зүбшэн хэлсэхээр бэлэн байнад.

Тиимэ зүбшэн хэлсэлгэдэ хэдэй хабаадаха тухай хэлэбэл, Варшавска договорто гүрэнүүд ямаршье хизаарлалта хэнэгүй. Европын асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ, шиидхэлгэдэ хабаадаха гү, али хабаадахагүй тухайгаа гүрэн бүхэн өөрөө шиидхэхэ болоно.

Али нэгэн гүрэнэй политическэ ямар хараа бодол—эб найрамдалай аюулгүй байдалай аша туһада тааараха гү, али зүришэхэ хараа бодол шэлэн абалгын арадуудта хамаагүй бэшэ байһаниинь элитэ.

Европодохи хэрэгүүдэй ямар шэглэлтэйгээр хүгжэхэнь бусад түбинүүдэй оронуудташье хамаагүй байха ёһогүй гэжэ зүблөөндэ хабаадагшад ойлгонхой. Дэлхэйн хоёр дайнай гал дүлэн Европын газар дээрэһээ соробхилон гараһан аад, бүхы дэлхэйе барандань шахуу шэрбэһэн байна. Олохон оронууд, тэрэ тоодо Европоһоо холуур байдаг түбинүүдшье һан дарал, хохидолнуудые үзөө. Тиимэһээ амгалан тайбан байдал сахихые оролдодог ямаршье правительство Европын байдал зөөлэрүүлхэ, һайжаруулхаар алхам бүхэниие һайшаангүй, тиимэ оролдолго хүсэлэлгэнүүдые дэмжэнгүй байха ёһогүй.

Манай оронууд Европодохи аюулгүй байдал бэхижүүлхые шухалада тоолоно, иимэ зорилготой хэмжээнүүдые бэелүүлгэдэ хабаадахаар бэлэн байна. бүхы Европодо хабаатай асуудалнуудые шиидхэлгэдэ Европын бүхы гүрэнүүд хубитаяа оруулха уялгатай гэжэ тоолоно. Эдэ асуудалнуудые шиидхэхэдэ, Европодохи байдалда һайнаар нүлөөлхэнь дамжаггүй. Гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамаархахагүй ябадал хангаха, уласхоорондын харилсаануудта хүсэ хэрэглэхэ гү, али хэрэглэхээр занаха ябадал хорихо, бүү зэбсэгүүдые хуряаха, ядерна зэбсэг хэрэглэлгые хорихо асуудалнууд, ядерна зүришэлдээн хёморооной гараха аюул зайсуулха, колониализмые бүхы талааринь эсэслэн усадхаха, бусадай газар дээрэ байһан гадаадын сэрэгэй баазануудые усадхаха, уласхоорондын экономическа тэгшэ эрхэтэ харилсаа холбоо хүгжөөхэ ехэ ехэ хэмжээнүүд дээрэ дурсагдаһан зорилгонуудай тоодо ороно. Зүблөөндэ түлөөлэгдэн хабаадаһан гүрэнүүд дэлхэйн удха шанартай эдэ зорилгонуудые дары түргэн шиидхэлгэдэ туһа хүргэхын тула шухала бүхы юумэ өөһэдынгөө зүгһөө хэхэ байха. Эдэнэр Устав дүримыень наринаар сахиһанай, ООН-ой хүсэ нүлөөе бүри ехэ болгоһоной, дэлхэй дээрэ болоһон хубилалтануудта тааруулан, ажал ябуулгыень эмхидхэһэнэй үндэһөөр Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациие бэхижүүлхэ ябадалые эдэнэр ехэ удха шанартайда тоолоно, бүгэдэ ниитын эб найрамдал, аюулгүй байдал сахилгын, арадуудай хоорондын хани харилсаа хүгжөөлгын аша туһада энэ эмхиин хаба нүлөөе бүри ехэ болгохо хэрэгтэ бүхы аргаар туһалха байха.

Европодохи амгалан байдал бэхижүүлхээр, алишье талада таарамжатай аргануудые бусад гүрэнүүдтэй хамта бэдэрхээр бэлэн байһан тухайдаа Декларацида гар табиһан гүрэнүүд мэдүүлнэ. Эдэнэр амгалан байдал, гүрэнүүдэй уласхоорондын харилсаа холбоо хангаха, эб найрамдалда дуратай, түрүү үзэл бодолтой бүхы хүнүүдые элсүүлэн нэгэдхэхэ, империалис эзэрхэг түримхэй ябуулгада, засаглан зонхилолгын, хүсэрхэлгын политикада эсэргүүсэн тэмсэхэ, сүлөөтэ, национальна бэеэ дааһан байдалай, социальна хүгжэлтэ дэбжэлтын хэрэгые дэмжэхэ хараа бодол бүхы дэлхэй дээрэ аршалан хамгаалхаар шиидэнхэй. Энэ зүблөөндэ хабаадагшад дэлхэйн соёл болбосоролой шухала центрнүүдэй нэгэн—Европын тэгшэ эрхэтэ нацинуудай хоорондын түгэс бүрин, үрэ ехэтэй харилсаа холбооной бэелүүлэгдэһэн түби бүхы дэлхэй дээрэ амгалан байдалай тогтонижон мандалгын, үгэеэ ойлголсолгын шухала нүхэсэл болохынь тула оролдолго хүсэлэлгээ нэгэдхэхыень уряалан, суртал бодолойнь, политическэ гү, али шажанай ойлгомжынь илгааһаа дулдыдангүй, Европын бүхы правительстванууд болон нацинуудта, манай түбиин эб найрамдалай, хүгжэлтэ дэбжэлтын бүхы хүсэнүүдтэ хандана.

Болгариин Арадай Республикын түлөө
ТОДОР ЖИВКОВ,
Болгариин Коммунис партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, Болгариин Арадай Республикын Министрнүүдэй Совэдэй Түрүүлэгшэ.

Венгриин Арадай Республикын түлөө
ЯНОШ КАДАР,
Венгриин Социалис хүдэлмэришэнэй партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь.

ДЬЮЛА КАЛЛАИ,
Венгриин Революционно хүдэлмэришэн-таряашанай правительствын Түрүүлэгшэ.

Германиин Демократическа Республикын түлөө
ВАЛЬТЕР УЛЬБРИХТ,
Германиин Социалис Нэгэдэмэл партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, Германиин Демократическа Республикын Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ,

ВИЛЛИ ШТОФ,
Германиин Демократическа Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ.

Польшын Арадай Республикын түлөө
ВЛАДИСЛАВ ГОМУЛКА,
Польшын Нэгэдэмэл хүдэлмэришэнэй партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь,

ЮЗЕФ ЦИРАНКЕВИЧ,
Польшын Арадай Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ.

Румыниин Социалис Республикын түлөө
НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ,
Румыниин Коммунис партиин ЦК-гай Генеральна секретарь,

ИОН ГЕОРГЕ МАУРЕР,
Румыниин Социалис Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ.

Совет Социалис Республикануудай Союзай түлөө
Л. И. БРЕЖНЕВ,
Советскэ Союзай Коммунис партиин ЦК-гай Генеральна секретарь.

А. Н. КОСЫГИН,
Совет Социалис Республикануудай Союзай Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ.

Чехословакиин Социалис Республикын түлөө
АНТОНИН НОВОТНЫЙ,
Чехословакиин Коммунис партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, Чехословакиин Социалис Республикын Президент.

ИОЗЕФ ЛЕНАРТ,
Чехословакиин Социалис Республикын правительствын Түрүүлэгшэ.

Бухарест, 1966 оной июлиин 5.

Вьетнамда эсэргүү США-гай эзэрхэг түримхэй ябуулга тушаа

МЭДҮҮЛГЭ

Варшавска договорто хабаададаг, Политическэ консультативна комитедэй Бухарестдэхи зүблөөндэ түлөөлэгдэһэн гүрэнүүд—Болгариин Арадай Республика, Венгриин Арадай Республика, Германиин Демократическа Республика, Польшын Арадай Республика, Румыниин Социалис Республика, Совет Социалис Республикануудай Союз, Чехословакиин Социалис Республика—Вьетнамда Америкын Холбоото Штадуудай хэдэг эзэрхэг түримхэй ябуулгаһаа, илангаяа вьетнам арадта эсэргүү дайн байлдаа үргэдхэхэ зорилгоор американ зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хэһэн шэнэ гэмтэ ябуулгануудһаа уламжалан тохёолдоһон байдалые зүбшэн хэлсээ.

Хойто Вьетнамай томо һуурин газарнууд бологшо Ханой болон Хайфон порт шадарай һууринуудые бомбодолго Вьетнамдахи дайн байлдаае «үргэдхэхэ» гэһэн американ политикын шэнэ, бүри аюултай шата болоно гэжэ зүблөөндэ хабаадагшад тоолоно. Энээнһээ уламжалан, Вьетнамдахи дайн байлдаан уласхоорондын оршон байдалые улам орёо болгохоһоо гадна, эб найрамдалда, бүгэдэ ниитын аюулгүй байдалда бүри түбэгтэй шэнэ шэнжэтэй боложо байна.

Зүблөөндэ хабаадагшад эдэ гэмтэ ябуулгануудые уур сухалтайгаар буруушааха зуураа, эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байдал хамгаалан, Эхэ оронойнгоо нэгэдэлэй, бүрин бүтэн байлгын түлөө Вьетнамай аха дүү арадай хэжэ байһан эрэлхэг зоригто тэмсэлые хүсэдөөр дэмжэжэ байһан тухайгаа мэдүүлнэ.

I.

Вьетнамда США-гай хэжэ байһан дайн байлдаан—американ империализмын эзэрхэг түримхэй политикын эгээн лэ убайгүй муухай үзэгдэлынь болоно. Энэ хадаа уласхоорондын ёһо гуримые, уласхоорондын хэлсээнүүдые доромжолһон, Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин Уставые бүдүүлигээр хэрэгсээнгүй гараһан ябадал болоно. Ниитэ Вьетнамай һунгалта үнгэргэхэ, хариин ямаршье хамааралсалтагүйгөөр Вьетнамые нэгэдүүлхэ гэжэ хараалһан 1954 оной Женевскэ хэлсээнүүдые дүүргэлтэ болголгые имагтал США таһалдуулаа.

Булимтарагшад, вьетнам арадай эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байдалые дарагшад боложо американ сэрэгүүд Вьетнамда ерээ. Вьетнамда эсэргүү дээрмэдэлгын дайн хэхэдээ, США амгалан һууһан хүн зониие усадхаха догшон шэрүүн, зэрлиг муухай аргануудые улам бүри ехээр хэрэглэнэ, гал шатаадаг бомбонуудые, хорото бодосуудые хэрэглэхыешье сээрлэнэгүй. Иимэ бузгай муухай гэмтэ хэрэг үйлэдэгшэд гитлеровскэ сэрэгэй гэмтэдэй замаар ябана гээшэ. Вьетнамда американ сэрэгүүдэй, тэдэнэй туһамаршадай хэжэ байһан ябуулганууд эб найрамдалда, хүн түрэлтэндэ эсэргүүгээр хэгдэһэн гэмтэ ябадал болоно. Тиин уласхоорондын хүндэ хүшэр харюусалгатай ябуулга болоно. Эзэрхэг түримхэйшүүл түүхын һургаалые хараадаа абаха, хэһэн гэмтэ үйлынгөө түлөө харюусалгаһаа зайсажа шадахагүйбди гэжэ мартахагүй ёһотой.

Городууд болон тосхонуудые һандаргажа, больницанууд болон һургуулинуудые галдажа, зам харилсаа һандаргажа, амгалан хүн зон тушаа зэрлиг муухайгаар хандажа, вьетнам арадта тохёолдуулһан угаа ехэ материальна гаргашын болон хохидолнуудай түлөө харюусалгаһаа американ эзэрхэг түримхэйшүүл зайсажа шадахагүй.

Вьетнам арадта эсэргүүгээр гэмтэ ябуулга улам бүри ехээр хэхэ тудам гэмынь бүри хүндэ хүшэр боложо, харюусалгань бүри шанга болохо гэжэ США-гай правительство мэдэхэ ёһотой.

США-гай правительство хадаа Урда Вьетнамай хүн зондо өөһэдынгөө ёһо гуримые зэбсэгэй хүсөөр баадхахые, арадта угаа харша, үмхиржэ һуларһан, имагтал американ жадануудта түшэглэн тогтожо байдаг сэрэгэй шанга засаг түрые үлөөхые һэдэнэ гээшэ. Вьетнам арадта, мүн ямаршье ондоо ороной арадта өөрынгөө дура хүсэлые баадхаха хэншье эрхэгүй. Өөрынгөө орон дотор ямар ёһо гурим тогтоохые имагтал вьетнам арад шиидхэжэ шадаха, энэ хадаа зайлашагүй эрхэнь болоно.

Индохитадай хахад аралай бусадшье оронуудые дарлан мүлжэхые Америкын Холбоото Штадууд хүсэдэг байна. Тэдэнэр Лаосой дотоодын хэрэгүүдтэ бүдүүлигээр хамааралсалгые шангадхана, газарыень бомбодоно, бэеэ даанхай Камбоджодо эсэргүү хорото муухай аашануудаа үргэлжэлүүлнэ.

Элэ бүгэдэ хадаа арадуудай национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөе дараха, хуби заяагаа өөһэдөө шиидхэхэ, хүсэл эрмэлзэлгынгээ ёһоор хүгжэлтынгөө замые шэлэн олохо тэдэнэй нангин эрхыень хаһаха гэжэ американ империализмын һэдэжэ байһые гэршэлэн харуулна.

Вьетнамдахи дайн байлдаанда өөһэдынгөө союзнигуудые татан оруулха гэжэ США-гай правительствын эрмэлзэлэг дээрэһээ, тэрэнэй хэдэг эзэрхэг түримхэй ябуулгануудһаа уламжалан гарадаг аюул улам бүри ехэ болоно. Вьетнам арадта эсэргүү дайн байлдаанда хабаадахын тулада Австрали, Шэнэ-Зеланди, Таиланд болон Филиппин, тэрэшэлэн Урда Корейн туһамаршадай засаг түрэ өөрынгөө сэрэгүүдые эльгээһэн гү, али эльгээхэ гэжэ байнхай. Вьетнамда ябуулга хэхэдэнь Америкын Холбоото Штадуудта Германиин Федеративна Республика политическэ, материальна дэмжэлгэ үзүүлнэ. Эзэрхэг түримхэйшүүлдэ бүү зэбсэгээр туһалдаг, Вьетнам руу американ сэрэгүүдые эльгээхын, тэдэниие юумээр хангахын тулада өөрынгөө газарые хэрэглэхэ арга США-да олгодог тиимэ оронууд эзэрхэг түримхэй ябуулгануудта хабаадалсагшад бололсоно гээшэ. Иимэ бүхы оронуудай правительстванууд эдэ ябуулгануудайнгаа түлөө хэзээдэшье һаань, арадуудай үмэнэ харюусажа гараха байна.

Вьетнамай асуудал гуримшуулха тухай хэлсээ хэхээр бэлэн байһан тухайгаа американ правительствын хэлэдэг баталамжанууд хэнииешье маргуулан хүдхүүлжэ шадахагүй байна. «Амгалан ёһоной һанаашалганууд» болон «Амгалан ёһоной хэлсээнүүд» тухай эдэ мэдүүлгэнүүд худал хуурмаг, юуб гэхэдэ, эдэ мэдүүлгэнүүдэй һүүлээр сэрэгэй ябуулга үргэлжэлүүлэгдэхэһээ гадна, үргэдхэгдэжэ байна бшуу.

Вьетнамдахи дайн байлдаае үргэлжэлүүлгэ ба бүү зэбсэг хуряаха замаар алхам хэхые хүсэжэ байһан тухайгаа США-гай хэлэдэг баталамжанууд хоорондоо огто тааралданагүй.

Баатарлиг вьетнам арадай эрэлхэг зоригоор, тэсэбэреэр, булимтарагшадтай тэмсэлдэ илалта түйлажа гарахаар шиидэнги байһаар манай оронуудай парти, правительство болон арадууд баясажа байһанаа элирхэйлэн мэдүүлнэ. Эзэрхэг түримхэйшүүл хэршье нэтэрүүгээр ороо һаа, ямаршье шэнэ гэмтэ ябуулгануудые гаргаашье һаа, эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байдалаа хамгаалжа байһан вьетнам арадай дура хүсэлые шугалжа шадахагүй. Американ империализмда эсэргүүгээр тэмсэл хэжэ байхадаа, вьетнам арад национальна өрхэеэ хамгаалхаһаа гадна, эб найрамдалай, бэеэ даанхай байдалай, демократи болон социализмын түлөө дэлхэйн социалис системын оронуудай, бүхы арадуудай хэжэ байһан тэмсэлдэ шухала туһа нэмэри оруулалсана гэжэ зүблөөндэ хабаадагшад тоолоно. Вьетнам арадай үнэн зүб хэрэгтэ социалис оронууд, дэлхэйн хүдэлмэришэн анги, коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинууд, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөн, эб найрамдалай болон дэбжэлтын бүхы хүсэнүүд гүнзэгы ехэ талархалтайгаар, хүсэд һанал нэгэдэнгеэр хандана.

II.

Вьетнамай асуудалаар өөһэдынгөө баримталдаг хараа бодолые Варшавска договорто хабаададаг, энэ мэдүүлгэдэ гар табиһан оронууд эгээн лэ эрид шангаар лаблан батална.

Америкын правительство хадаа Вьетнамдахи эзэрхэг түримхэй дайн байлдаае дары түргэнөөр болюулха, мүн вьетнам арадай амгаланаар, национальна бэеэ даанхайгаар ажаһуухa, газар уһанайнь бүрин бүтэн байха талаар Вьетнам тушаа 1954 оной Женевскэ хэлсээнүүдээр хараалагдаһан национальна гол эрхэнүүдые хүндэлхэ ёһогой.

Өөрынгөө хэрэгүүдые шиидхэхэ эрхын имагтал вьетнам арадта хамаадаха байһые анхаралдаа абан, тус зүблөөндэ хабаадаһан гүрэнүүд хадаа Вьетнамай асуудал политическэ талаар гуримшуулха зүб зүйтэй үндэһэ һуури боложо үгэхэ байһан Вьетнамай Демократическа Республикын правительствын дүрбэн пунктһаа бүридэһэн программые, Урда Вьетнамай Национально-сүлөөрэлгын фронтын дурадхаһан табан пунктһаа бүридэһэн программые хүсэдөөр дэмжэнэ.

Америкын Холбоото Штадууд хадаа Вьетнам тушаа Женевскэ хэлсээнүүдые наринаар дүүргэхэ замда орохо, Вьетнамай Демократическа Республикын газар уһа бомбодолгые дары түргэнөөр, эсэслэн, угэ дүүгүйгөөр зогсоожо, энэ орондо эсэргүү эзэрхэг түримхэй ябуулгаяа болюулха, Урда Вьетнамдахи зэбсэгтэ интервенцые болюулха, өөрынгөө сэрэгүүдые, туһамаршадайнгаа сэрэгүүдые Урда Вьетнамһаа гаргаха, энэ орондохи бүхы американ сэрэгэй баазануудые усадхаха, Национально-сүлөөрэлгын фронт Урда Вьетнамай хүн зоной гансахан лэ бодото түлөөлэгшэнь гэжэ мэдэрхэ, газаа тээһээ хамааралсалгагүйгөөр вьетнам арадай хуби заяагаа тодорхойлхо, ороноо амгалан ёһоор нэгэдүүлхэ асуудал өөһэдөө шиидхэхэ эрхэтэй байһыень мэдэрхэ ёһотой.

III.

Дайнай ябуулгануудые Америкын Холбоото Штадуудай үргэдхэһэнһөө уламжалан, Вьетнамда тохёолдоһон оршон байдалые зүбшэн хэлсэхэ зуураа, Варшавска договорто хабаададаг гүрэнүүд:

1. Энэ дайн байлдаае үргэлжэлүүлэн үргэдхэжэ, тэрээнһээ уламжалан гаража болохо, үрид тодорхойлхонь бэрхэтэй хойшолонтуудай, мүн тэрэ тоодо Америкын Холбоото Штадуудта өөһэдтэнь тохёолдожо болохо хойшолонгуудай түлөө бүхы хүн түрэлтэнэй үмэнэ харюусалга даажа абаха байһан тухайнь США-гай правительствые эгээн лэ эрид шангаар уридшалан һануулна.

2. Американ эзэрхэг түримхэйшүүлые илалта түгэлдэрөөр сухарюулан сохихын тулада Вьетнамай Демократическа Республикада үзүүлдэг байһан морально-политическэ дэмжэлгээе, мүн элдэб янзын туһаламжаяа, тэрэ тоодо экономическа болон өөрытөө хамгаалха хэрэгсэлнүүдээр, материалнуудаар, техникэ болон мэргэжэлтэдээр туһалалгаяа улам ехэ хэмжээтэйгөөр саашадаашье үзүүлхэ. Тиихэдээ Вьетнамдахи дайнай шэнэ шатаһаа уламжалан гараһан хэрэглэмжые хараадаа абаха байна.

3. Вьетнамай Демократическа Республикын правительствын зүгһөө гүйлтын хэгдээд байгаа һаань, американ эзэрхэг түримхэйшүүлдэ эсэргүү тэмсэлдэнь вьетнам арадта туһалхын тулада өөһэдынгөө һайн дуратанда Вьетнам ошохо арга боломжо олгохоор бэлэн байһан тухайгаа мэдүүлнэ.

4. Лаос болон Камбоджодо дайн байлдаа дэлгэрүүлхэ зорилгоор США-гай хэжэ байһан ябуулгануудые эрид шууд буруушаана; эдэ оронуудай арадуудта талархажа байһанаа элирхэйлэн мэдүүлнэ. эдэ гүрэнүүд тушаа 1954 болон 1962 онуудай Женевскэ хэлсээнүүдые Америкын Холбоото Штадуудай наринаар сахиха, эдэ оронуудай бүрин эрхые, бэеэ даанхай, бэеэ абанги байдалые, газар уһанайнь бүрин бүтэн байлгые хүндэлхэ тухай эрилтэ хэнэ.

IV.

Вьетнам арадай илалта түйлахын тулада социалис гүрэнүүдэй нэгэдэмэл ябуулга хэхэнь шухала гэжэ манай оронуудай парти, правительстванууд тоолоно. Американ эзэрхэг түримхэй ябуулгые эсэслэн сухарюулгадань вьетнам арадта туһалхын тулада манай орон бүхэн саашадаашье хүсэлэл оролдолгоёо гамнангүйгөөр гаргахаар, бүхы шухала хэмжээнүүдые абахаар бэлэн байна.

Энэ зүблөөндэ хабаадаһан оронууд хадаа американ эзэрхэг түримхэй ябуулгада эсэргүү тэмсэлэй фронтые нягтаар эмхидхэхыень, Вьетнамдахи зэрлиг дайнда эсэргүүсэн, эрид шууд ябуулга хэхыень, вьетнам арадай эрэлхэг зоригто тэмсэлые дэмжэхыень уряалан, эб найрамдалай хэрэгые үнэтэйдэ тоолодог бүхы гүрэнүүдтэ, түрүү үзэлтэй, эб найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүдтэ, дэлхэйн олониитэдэ, уласхоорондын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөндэ, коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудта хандана.

Вьетнамда США-гай хэжэ байһан эзэрхэг түримхэй ябуулгые эсэслэн зайсуулхын, Зүүн-Урда Азидахи дайнай гуламтые усадхахын, уласхоорондын харилсаануудай шахардалые һуларуулхын, гуримшуулхын тулада өөһэдһөө дулдыдаха хамаг юумэ хэхыень уряалан, бүхы гүрэнүүдэй правительствануудта Варшавска договорто хабаададаг оронууд хандана. Вьетнамда США-гай хэжэ байһан ябуулгануудта эб найрамдалай хуби заяан тушаа һанаагаа зободог нэгэшье гүрэн, нэгэшье правительство хамаагүйгөөр хандажа шадахагүй, тиимээр хандаха ёһошьегүй. Эдэ ябуулганууд вьетнам арадай бэеэ даанхай байдал болон эрхэ сүлөөдэ аюултай байхаһаа гадна, бүгэдэ ниитын эб найрамдалда улам бүри ехэ аюул тохёолдуулна.

Вьетнам арадай тэмсэлые дэмжэдэг хүсэнүүд Вьетнамда эзэрхэг түримхэй ябуулгаяа болюулхыень американ империалистнуудые баадхажа шадаха, тиигэжэ бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангаха хэрэгтэ ехэ туһа нэмэри оруулха гэжэ этигэжэ байһанаа манай оронууд элирхэйлэн мэдүүлнэ.

Үнэн зүб хэрэгэй түлөө вьетнам арадай хэжэ байһан тэмсэл илан мандахал! Вьетнам арад илалта түйлахал!

Болгариин Арадай Республикын түлөө
ТОДОР ЖИВКОВ,
Болгариин Коммунис партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, Болгариин Арадай Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ.

Венгриин Арадай Республикын түлөө
ЯНОШ КАДАР,
Венгриин Социалис хүдэлмэришэнэй партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь.
ДЬЮЛА КАЛЛАИ,
Венгриин Хүдэлмэришэн-таряашанай Революционно правительствын Түрүүлэгшэ.

Германиин Демократическа Республикын түлөө
ВАЛЬТЕР УЛЬБРИХТ,
Германиин Нэгэдэмэл социалис партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, Германиин Демократическа Республикын Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ.
ВИЛЛИ ШТОФ,
Германиин Демократическа Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ.

Польшын Арадай Республикын түлөө
ВЛАДИСЛАВ ГОМУЛКА,
Польшын Нэгэдэмэл хүдэлмэришэнэй партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь.
ЮЗЕФ ЦИРАНКЕВИЧ,
Польшын Арадай Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ.

Румыниин Социалис Республикын түлөө
НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ,
Румыниин Коммунис партиин ЦК-гай Генеральна секретарь.
ИОН ГЕОРГЕ МАУРЕР,
Румыниин Социалис Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ.

Совет Социалис Республикануудай Союзай түлөө
Л. И. БРЕЖНЕВ,
Советскэ Союзай Коммунис партиин ЦК-гай Генеральна секретарь.
А. Н. КОСЫГИН,
Совет Социалис Республикануудай Союзай Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ.

Чехословакиин Социалис Республикын түлөө
АНТОНИН НОВОТНЫЙ,
Чехословакиин Коммунис партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, Чехословакиин Социалис Республикын Президент.
ЙОЗЕФ ЛЕНАРТ,
Чехословакиин Социалис Республикын правительствын Түрүүлэгшэ.

Бухарест, 1966 оной июлиин 6.

Великобританиин премьер-министр Г. Вильсоной Москва ерэхэ болоһон тушаа

Великобританиин премьер-министр Гарольд Вильсон июлиин 16-да Москва ерэхэнь. Британска хоёрдохи промышленна выставкые Англиин правительствые толгойлогшо хараха байна.

Советскэ Союзда байха үедөө Г. Вильсон Советскэ правительствын айлшаниинь болохо юм.

(ТАСС).

ТҮРЭЛ ХОТО ТУХАЙ БОДОЛ

Аржагар мүшэтэ һүниин тэнгээр түрэл хотынгоо гудамжада бодолоо бодохоо гарабаб. Аглаг номинһоо сэгээн толоёо һара һагшуурдана. Үдэр шэнги һаруулаар адхаршаһан зайн гал нюурыемни һаргаана. Захагүй бодол толгойеымни шалаана. Зайжал ябанам. Хүлгөөтэ үйлсөөр хүнэй хүл таһалдаагүй. Виадук шадарһаа паровозуудай хуугайлха, һииганан татаһан машинануудай гүйлдэхэ, радиогоор Москваһаа хэлэхэнь, оперо, баледэй театрай оройһоо дуулдажал байна. Дуулдажал байна... Ураг түрэл Улаан-Үдэм унтаагүй. Адар томо зүрхэнэйнь сохисо аалидажа уушхараагүй, арбан хоёр болотор ингэжэ шууяжал, хүлгэжэл байна.

Соведүүдэй талмай дээрэ габшагай алхадалаар гарабаб. Бардаастай хонгёо хүгжэм доро Майн нэгэнэй, ноябриин долоонойі һайндэрнүүдтэ энээгүүр малша угта арадайнгаа дорюун баяртай гэшхэлэн үнгэрдэгые һананам. Соведүүдэй байшан дээрэ дүлэбхин соробхилдог тугынь—шуһаараа олоһон һүлдэнь.

Бишье энээгүүр ээзэн янзаар гэшхэлэн үнгэрдэгби. Абынгаа улаан шуһаяа адхажа олоһон эрхэ сүлөөтэ город соогуур амгалан тэнюун, сээжэ соогоо жаргалай зула носоон гэшхэлэншьегүй яахабиб даа. Багахан даа, үшөө долоотойхон ябаад, элдин талаараа үгсөөн Эреэлжэ өөдэ хонидоо туужа бэлшээхэдээ, эжынгээ тэрлигэй хормойһоо татажа:

— Эжэ-э, эжы, Улаан-Үдэмнай хаана байдаг юм?—гэхэдэм, эжым һэбхеэтэ Эреэлжын гээ оройдо гаража, шанха хоишонь гараараа заагаад:—Тэрүү-ү, тэрэ хүхэрэгшэ хүбшэнүүдэй саана,—гээд тэнгэриин сэнхирые шэртэн зааха. Тэрэ хүбшэ соогуур ябахадаа ходол хойто зүг руу үлын үлын харахаб, теэд городой дүрэ бараанһаа байха тэнгэри өөдэ бааяһан утааншье харагдахагүй. «Намайе город абаашыт даа»,—гэжэ байжа эжы абаяа гуйхадам: «Хүбүүн, нэгэ бага томо боло. һургуулляа дүүргэ даа. Тиигээ һаа, город ошохоһоо наана городто байдаг болохош,—гэжэ толгойеым эльбэн аргадаха.

Нээрээшье эжымни хэлэдэгынь болоо. Уданшьегүй дээдэ һургуулида һурахаяа түрэл хотоёо хүрэжэ ерээб. Арбаад жэл үнгэрбэ. Арбаад жэл соо минии нюдэн дээрэ Улаан-Үдэм урган хүгжэн үндыгөө. Миил эдээхэн жэлнүүдэй туршада танигдашагүй ондоо болотороо ургаа. Сэнхир үндэртэ ябаад, самолёдой дали дээрэһээш харахадам, сэлмэг үдэр оршон, тойроние эрьежэш хаймадахадам, үйлсэ гудамжануудаарнь зайжа, һайшаан һониншоонш ябахадам түрэл Улаан-Үдымни түхэл шарай залуу дүүхэйн миһэрээгээр халин бадарнал.

Үдын урда бэедэ, сэмбын фабрикаһаа баруулаад, бороонойі һүүлээрхи һархяагтал, олон гэрнүүд тобойшоо. Байра бэдэржэ хэдэн жэлдэ тухашараад абаһан нүхэдүүдни хирэ хирэ болоод лэ орбо сорбо юумэеэ ашажа, аилнуудай орбогорхон модон гэрнүүдэй таһалгыень сүлөөлжэ, шулуун байрада орожо, ан-оун гэнэ.

1913 ондо оройдоол 226 шулуун гэрхэнүүдэй тоологдодог байгаа һаань, мүнөө харыт, хэдыб?! һүүлэй 6—7 жэлэй турша соо 15 мянган гэр бүлэ шэлэмэл һайн гэрнүүд соо орожо, шэнээр жаргалаа түхеэрээл.

Хүдөөһөө ерэһэн малша эжынэр хүбүүдтээ ороходоо:—жаргалайл орондо һуудаг болоо байнад таа—гэлсэдэг. Һаруул таһалгануудтай гэртэ ороходонь, дулаан, гэрэлтэй, уһатай—эдэ бүгэдэһөө эхын сэдьхэл уяраншьегүй яахаб! Манай алхаса имэ гаһар гэжэ ойлгуулая.

Утаһа хуурай шэхэ дайраад орхихолоор, ульгам солгеон аялгаар бас хоолой зэдэлнэ, сэлеэтэй байһан сонхоор сэлюун тала руу хүгжэжэ, олоной зүрхэ уяруулха. Баһал альгаа ташахань, Балдаков Линховоин хоёртоо.

Хуурмаг байдалай манан соо «хуби заяагаа» бэдэржэ, алтан дэлхэйе түхэреэлжэ, арай хааниш хараагүй аад ород арадай ашаар одоо жаргал заяагаа олоһон Аламжаараа баясуулһан хурдан гуурһата Батожабайнгаа зоной үер соо харахалта.

Орден, медаль яларуулһан геройнуудаар олон даа Улаан-Үдэм. Социалис ажалай Геройнууд: ЛВРЗ-гэй слесарь Милин, мяханай комбинадай мастер Филиппова, ЛВРЗ-гэй завкомой түрүүлэгшын орлогшо Оширов, мүн СССР-эй, РСФСР-болон БурАССР-эй Верховно Соведүүдэй депутадууд олон.

Хаанта Россин 250 жэл соо хэжэ ядажа зүдэрһэн юумыень Ленинэй орденто республикымнай зон 50 жэлэй хугасаа соо урданай һорбол, Сибиршн заха үзүүртэ тоологдодог Улаан-Үдэеэ танигдашагүй болотор хүгжөөгөөл.

1923 ондо Дээдэ-Үдынхид уһаяа боошхоор зөөжэ эдидэг байгаа гэжэ залуу үетэндэ хэлэбэлтнай үнэншэхэгүйдөөшье болохо.

Зунай сагта үйлсэнүүдээрнь ногоон үер далай долгилон байдаг. Шанха дээрэһээнь наран шараха. Игсуун ами бүтээмэ, аршаандал хүйтэн уһаар ундаа харяажархёод, һаглагар тэгшэ уляангирнуудай һүүдэр доро амаран һэрюусэхэш. Аляа номхон үдэшын город дээрэ хүшэгэтэн буухада сэсэрлиг соо сэнгэхээ, сэбэр агаараарнь амилхаяа залуу үетэн һубарилдаха. Зарим нэгэшүүлэй хуби заяанайнь һабагша сэсэрлиг соо томогдожо, хоёр халуун амиинай мүнхэ дурасхаал болон, янгинама үбэлшье сэдьхэлдэнь тэрэл хэбээрээ сэсэглэжэ байдаг, дурасхаалта сэсэрлигнай даа гээд тэрэниие һүүлдэнь нэрлэдэг.

Фабрика, заводууд, ТЭЦ, комбинадууд, һургуули, яслинууд, ордон байшангууд городой булан бүхэндэ һалбарнал. Харан гэһээш ажалай һүүлээр, үдэшын һэрюунээр оперо, баледэй театр тээшэ хүнүүд олоороо субаха. Угалзатан зураатан ордон соо унаган буряадайм уян хүгжэм халижа, хүнгэн солбон хүлнүүд дээрээ эрьелдэн, хун шубуун болоод, хоёр даляа дэбихэдэнь, «хун шубуун гарбалаа» һанан һанан һуухаш даа. Матархай бэеэрээ урдаш ерэжэ дохёод, саашаа ниидэн ошоходонь, наашаа ерэхынь хүсэжэ, альгаа ехээр ташахаш даа, Сахьяновадаа.

...Гурбан зуун жэл! Гурбан үдэр, гурбан жэл бэшэл—300 жэл. Түүхын хуудаһые ухаагаараа иран, хасагуудай анха эндэ һуурижажа, ажамидаралай түлөө тэмсэжэ, үе залгаһан үдэрнүүдыень дурдахаяа һэдээгүйб. Түрүүшын гэрэй һуури татаһан Савеловыешье дурдаагүйб.

Би мүнөөдэр ондоо бодолдо, шэнэ сагайнь түүхын хуудаһа иран гараха хүсэлдэ эбгааб. Шэнэ сагайнь түүхэ дууһашагүй ехэ байгаа. Дууһыень харааагүйб. урмыень лэ халмажа абааб. Бодолни тон гүн ехэ байгаа. Буулгажа саарһанда үрдеэгүйб—үүр сайгаа.

«Сэлэнгэ, Үдын шэнэлһэн уулзуур дээрэ»,—гэжэ аялгалан, Соведүүдэй талмайһаа доошолжо, үүрэй туяанай толон соо умбан ябахадаа, энэ хоёр мүрэнэй уулзуур дээрэ уулзажа, үеы үелэн ээм ээмээ ниилүүлэн, ямаршье үндэр дабаан тээшэ хамта шармайдаг хоёр хани халуун арадайнгаа ерээдүйн гэрэлтэ үдэрнүүдые урдаа бодхоон, бодолоол бодоһоор ябаа һэм.

Сэлэнгэ харьялна. Байгал руу номин долгидоо мэлмэрүүлнэ. Сая сагы үзөөш һаа Сэлэнгэ—сарюун имэ сагы, жабхалан дуута городой имэ түргөөр, имэ һайханаар урган бодохые үшөөл үзөөгүй гэжэ мэдүүлнэб. Ерээдүйн үшөө гайхамшаг үдэрнүүдээ гэршэ болгохо байһандаш атаарханам. Сэлэнгэ. Эрьедэшни энхэ Буряадайм хото Улаан-Үдэ.

Ц-Д. ХАМАЕВ.

ҺУНИИН УЛААН-УДЭ

С. ҺОНСТАНТИНОВАЙ фото

ҺУРАЛСАЛАЙНГАА ШЭНЭ БАЙШАНДА

Үдын острогой анха баригдаһан һуури шадар Үдэ голой эрье дээрэхи үндэр добо дээрэ һуралсалай үшөө нэгэ дүрбэн дабхар шэнэ байшан бодхогдобо. Энэ хадаа Улаан-Үдын лесотехническэ техникумэй һуралсалай байшан. Тус байшангые Буряадай барилгын управлениин 3-дахи СМУ-гай коллектив барижа дүүргэе. Техникумэй энэ байшан һэаар ашаглалгада оруулагдажа, студентнэр байгша ондо һуралсалаа шэнэ һургуули соогоо үргэлжэлүүлхэнь.

— Техникумэй шэнэ байшан һуралсалай олон таһалгануудтай, актова болон спортивна залтай, библиотекэ, столовотой байха. Эндэ хамта 2000 хүн һуралсаха юм,—гээд, техникумэй директор И. А. Прокопьев хөөрэнэ.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ДРВ-дэ унагаагдаа

ХАНОЙ. (ТАСС). Американска абиаци июлиин 6-да Вьетнамай Демократическа Республикын газар дээрэ үшөө дүрбэн самолёдоо алдаба.

Тиин ДРВ-дэ американска 1163 самолёт унагаагдаһан болоно.

Хольт Лондон ерэбэ

ЛОНДОН, июлиин 7. (ТАСС). Австралиин премьер-министр Гарольд Хольт хэлсээ хэхэеэ Англи ерэбэ. Англиин хэблэлэй шэнжэлэгшэдэй мэдээсэһэнэй ёһоор, Хольт Урда Вьетнамда сэрэгүүдээ эльгээхыень Англида идхаха зорилгоор, Вьетнамай асуудалаар Англиин премьер-министртэй хэлсээнүүдые хэхэ юм ха. Австралиин премьер-министр Лондон ерэхынгээ урда тээ хэдэн хоногоор Вашингтон ошоһон байгаа. Тиихэдээ вьетнам арадта эсэргүү Холбоото Штадуудай ээрхэг түримхэй сэрэгэй ябуулгые бүрин дэмжэнэбди гэжэ мэдүүлээ һэн.

Лондоной аэропортдо Хольтын буухадань, демонстрантнуудай түлөөлэгшэд угтаад, Вьетнамда эсэргүү хорото хархис дайнда Австралиин сэрэгүүдэй хабаадажа байһые, эрид буруушааба.

Үгытэй ядуу, ажалгүй байдалда эсэргүү тэмсэл

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 7. (ТАСС). Тон ядуу тулюур байдал, засагаархидай зоргоороо ааша, полициин хэрэгы шэрүүн хандалгые буруушаан бодоһон негритян зоной буһалгаан Омах хотодо (Небраска штат) гурбан үдэр үргэлжэлөө.

Полициинхид хотын негритян зоной эсэргүүсэлтые «номгодхохо» гэжэ оролдон, буу зэбсэг, нюдэ уһа туулдаг газуудые хэрэглэбэ. Зэбсэглэмэл полицида туһалхын тула национальна гвардиин отрядууд эльгээгдээ.

Омахай засагаархид Нью-Йоркдо, Лос-Анжелосто, Чикагода шэнгеэр баһал хүсэ ба зэбсэг хэрэглэн, негритян зоной эсэргүүсэлтые болюулха һэдэлгэ таргана.

Ехээр зэбүүрхэн буруушаана

ПАРИЖ. Францин олониитын элитэ ажал ябуулагша, Эб найрамдалай Бухэдэлхэйн Соведэй Президиумэй гэшүүн Эммануэль Д'Астье де Ла Вижери гэгшэ телевиденеэр үгэ хэлэхэдээ, Ханойн ба Хайфоной районуудые американска авиациин бомбодожо байһан ээрхэг түримхэй аашые «гутамшаг муухай», «зэрлиг бүдүүлиг ябуулга» мүн гээд нэрлэнэ.

ЛОНДОН. «Ядерна зэбсэг хуряахын түлөө хүдэлөөнэй» гэшүүн 38 наһатай Джордж Кларк гэгшэ Вьетнамда эсэргүү США-гай ээрхэг муухай ябуулгые буруушаалгын тэмдэг болгон үлэсхэлэн соносхоо. Вьетнамда американска сэрэгүүдые гаргаха тухай, США-гай ээрхэг түримхэй политикаһаа Англиин правительствын хахасахые уряалһан эрилтэдэ гар табилга энэ үлэсхэлэнгэй үедэ эмхидхэгдэхэ байна.

КОПЕНГАГЕН. Данидахи промышленна ехэ предприятиин— судна бүтээлэг «Бурместер Ог Вайн» гэжэ верфиин хүдэлмэришэд Вьетнамдахи американска ээрхэг түримхэй ябуулга эрид буруушаахые уряалжа оронойнгоо бүхы хүдэлмэришэдтэ хандаба. «Вьетнам арадта эсэргүү хорото муухай ябуулга хэжэ байнат гэжэ США-гай правительстводо Даниин правительствын зүгһөө сэхэ шууд мэдүүлхэ» эрилтэ табина.

НЬЮ-ЙОРК. Японой хэдэн мянган студентнэр ба профсоюзуудай гэшүүд худалдаа наймаанай, экономическа хэрэгүүдые эрхилхэ японо-американска хамтын комиссиин сессиин болложо байһые буруушааһан митинг, демонстраци Киотодо үнгэргэбэ. Тус сессидэ хабаадахын тула ерэһэн США-гай гүрэнэй секретарь Дин Раскын буугааша гостиницын дэргэдэ митинг болоо. Тиихэдээ «ээрхэг түримхэй Раск гэртээ тонил!», «Раск, Вьетнамһаа гаража арилагты!» гэһэн үгэнүүдые демонстрацида хабаадагшад хашхаралдаба.

ДАМАСК. «Ханойн оршон тойрониие, Хайфон портые американска империалистнуудай зэрлиг бүдүүлигээр бомбодожо байһан ябадал бүхы дэлхэй дээрэ зэбүүрхэлгын, буруушаалгын хүдэлөө үүсхээ» гэжэ Сириин эб найрамдалай тала баригшадай эндэ тунхаглаһан мэдүүлгэ доторнь хэлэгдэнэ.

АНКАРА. «Бэеэ дааһан байдалай түлөө дайлалдан тэмсэжэ байгаа вьетнам арадта эсэргүү американска империализмын хархис зэрлиг ябуулгые Турциин хүдэлмэришэнэй парти эрид буруушаана. Империализм энэ дайнда зайлашагүй булигдан хосорхо гээд этигэжэ байһанаа үшөө дахин элирхэйлэн мэдүүлнэбди» гэжэ хүдэлмэришэнэй партиин генеральна хүтэлбэрилхы соведэй заседанида хабаадагшад мэдүүлбэ.

(ТАСС).

Лейборист компартида оробо

ЛОНДОН, июлиин 7. (ТАСС). Лейборист Тэд Джонс гэгшэ правительствын политикые буруушааһанай тэмдэг болгон партиһаа гараад, Коммунис партида оробо. Худалдаа наймаанай флодой буһалгаалан бодоһон морягуудта премьер-министр Вильсонэй эсэргүү ябуулга хэһэнэй һүүлээр имэ шиидхэбэри абааб гэжэ Т. Джонс «Морнинг стар» газетэдэ мэдүүлээ.

Ф. Казенс профсоюзай генеральна секретаряар баталагдаа

ЛОНДОН, июлиин 7. (ТАСС). Транспортна, тусхай мэргэжэлгүй хүдэлмэришэдэй профсоюзай гүйсэдком техникын министр байһан Ф. Казенс гэгшые профсоюзай генеральна секретариин тушаалда оруулан баталба. Тиихэтээ хамта парламентын гэшүүнэй тушаал үүргэһэ Казенсай арсахые гүйсэдком дурадхаа.

Раск Сатотой уулзаба

ТОКИО, июлиин 7. (ТАСС). Япондо ерээд байһан США-гай гүрэнэй секретарь Раск мүнөөдэр Японой премьер-министр Сатотой уулзажа хөөрэлдөө. Энэ хөөрэлдөөнэй үедэ Япон Америкэ хоёрой харилсаан тухай, Вьетнамай асуудал, Хитадай асуудал, Индонезидэхи байдал тухай хөөрэлдөөбди гэжэ Японой министрнүүдэй кабинедэй генеральна секретарь Хасимото мэдүүлбэ. Тэрээнһээ гадна Европодохи, НАТО-дохи байдал тухай һанал бодолоо зүбшэн хэлсээбди гэбэ.

ВЫСТАВКЭ ХАРЫТ!

Городой амаралта оолон культурын паркда городой арадай ажахын түйлалтануудые харуулһан ехэ выставкэ энэ үдэр нээгдэбэ.

Выставкэ дээрэ Ленинэй орденто ЛВРЗ-гэй, мяханай комбинадай, «Теплоприбор», «Электромашина», шэлэй заводуудай, нарин сэмбын фабрикын болон бусадай бүтээн гаргадаг продукци үргэнөөр харуулагдана. Мүн хүнгэн промышленность болон эдеэ хоолой предприятинууд өөһэдынгөө павильониие һайханаар шэмэглээ.

Эндэ городой транспорт: түмэр зам, уһан зам, авиационно, автомобильна, трамваин транспорт выставкэ дээрэ горитой һуури эзэлнэ. Городой хэлхээ холбооёе харуулһан таһаг һонирхолтой.

— Республикынгаа ниислэл Улаан-Үдэ хотын 300 жэлэй ойдо зорюулагдаһан энэ выставкэ шэнэ зүйлнүүдые харуулгаараа урда жэлнүүдтэ эмхидхэгдэһэн выставкэнүүдһээ онсо илгаатай байна,— гэжэ выставкын комитедэй түрүүлэгшын орлогшо нүхэр Хантаев хөөрэнэ.

ХЭН ХААНА ОШОХОБ?

ИЮЛИИН 9-дэ

ХОТЫН АЖАЛШАДАЙ КУЛЬТУРЫН БОЛОН АМАРАЛТЫН ПАРКДА үглөөнэй 11 часһаа Улаан-Үдэ хотын арадай ажахын болон соёл культурын амжалта харуулһан ойн баярай выставкэ нээгдэхэ.

ЛЕНИНЭЙ ОРДЕНТО ГҮРЭНЭЙ ОПЕРО, БАЛЕДЭЙ ТЕАТРТА үдэрэй 15-часһаа Улаан-Үдэ хотын 300 жэлэй һайндэртэ зорюулагдаһан КПСС-эй горкомой, ажалшадай депутадуудай городской Соведэй ойн баярай сесси болохонь.

«ДИНАМО» СТАДИОН, РЕВОЛЮЦИИН ТАЛМАЙ дээрэ национальна спортоор мүрысөөн болохо. Программадань буряад, түвын арадуудай барилдаан, һур харбаан, һүрэлгөөр спортсменүүдэй хоорондо мүрысөөнүүд болохонь. Мүрысөөндэ Түвагай, Яхадай, Буряадай АССР-нүүдэй, Хакасиин автономно, Эрхүүгэй, Шэтын областьнуудай спортсменүүд хабаадалсаха юм.

КУЛЬТУРЫН БОЛОН АМАРАЛТЫН ПАРКНУУДТА—городской, Орешковой нэрэмжэтэ, загорск посёлогой, түмэр замшадай, Революциин талмай, ЛВРЗ-гэй хоёрдохи участогто, «Текстильщик» болон бусадта хотын ажалшадай сэнгэлгэн, зугаа наадан, уран һайханай бүлгэмэйхидэй концерт болохо.

БУРЯАДАЙ АССР-эй 25 ЖЭЛЭЙ ОЙН НЭРЭМЖЭТЭ СТАДИОН дээрэ үдэшын зургаан часһаа искусствын мастернуудай концерт.

ИЮЛИИН 10-да

БУРЯАДАЙ АССР-эй 25 ЖЭЛЭЙ ОЙН НЭРЭМЖЭТЭ СТАДИОН дээрэ үдэрэй 11 часһаа Улаан-Үдэ хотын 300 жэлэй ойдо зорюулагдаһан һайндэрэй жагсаал, концерт. Концертдэ кино, театрнуудай болон эстрадын артистнууд болон искусствын мастернууд хабаадалсаха.

АМАРАЛТЫН БОЛОН КУЛЬТУРЫН ПАРКНУУДТА, КОМСОМОЛОЙ АРАЛ, ТАЛМАЙНУУДТА—ажалшадай зугаа наадан, аттракцион, уран һайханай бүлгэмэйхидэй концерт.

СПОРТЫН БАЙШАНДА үдэрэй 11 часһаа Эрхүүгэй областиин Буряадай АССР-эй баскетболистнуудай дунда нүхэрэй ёһоной уулзалга үнгэргэгдэхэ.

УҺАНАЙ СТАНЦИ, ПЛЯЖ дээрэ үдэрэй 11 часһаа Улаан-Үдэ хотын 300 жэлэй ойдо зорюулагдаһан һайндэр.

АЭРОПОРТ. Эндэ үглөөнэй 10 часһаа һайндэртэ зорюулагдаһан һонирхолтой мүрысөөнүүд үнгэргэгдэхэ. Мүн самолёдто һуугаад сэнгэхэ дуратайшуул город дээгүүрээ ниидэхэ байна.

БУРЯАДАЙ АССР-эй 25 ЖЭЛЭЙ ОЙН НЭРЭМЖЭТЭ СТАДИОН дээрэ үдэшын зургаан часһаа искусствын мастернуудай концерт болохо.

ҺОНИРХОМООР

Хангаловай нэрэмжэтэ хизаар ороноо шэнжэлэлгын республиканска музей Улаан-Үдэ хотынгоо 300 жэл болоһон үдэргэ зорюулан, фотозурагуудай выставкэ эмхидхээ.

Музейн түүхын таһаг соо ороходоо, «Улаан-Үдэ городой 300 жэл, 1666—1966 онууд» гэһэн гаршаг угтана. Выставкэ Үдын Байшангай бии боложо эхилһэн сагһаа мүнөө хүрэтэрхи городой байдалые үе үеэр бүлэг болгон харуулна. Жэшээнь, 1899 ондо манай эндэ бии болоһон түмэр зам городой ажахын ургалтые түргэдхөө; Улаан-Үдэ гансахан индустриальна город бэшэ, харин түрүү культурын түб, предприятинуудай бүтээн гаргаһан продукци, шэнэ табан жэлдэ бүтээгдэхэ шэнэ барилганууд гэһэн болон бусад бүлэгүүд выставкэ дотор оруулагданхай.

Улаан-Үдэ городой түүхэһээ тобшохон тэмдэглэл эндэ оэшээтэй. Мүнөө выставкэдэ хүнүүд олоороо орожо, һонирхон харана.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто

Нэгэдэхи хуудаһанда: Европодо эб найрамдал болон аюулгүйн байдал бэхижүүлхэ тухай Деклараци.

Хоёрдохи хуудаһанда: Ажалшадай депутадуудай городской Соведэй түрүүлэгшэ С. Хабаловай «Ходоо залуу байгаарай» гэһэн статья. Улаан-Үдын 300 жэлэй ойдо зорюулагдаһан материалнууд.

Гурбадахи хуудаһанда: Европодо эб найрамдал болон аюулгүйн байдал бэхижүүлхэ тухай Деклараци (түгэсхэл). Вьетнамда США-гай хэдэг ээрхэг түримхэй ябуулга тушаа мэдүүлгэ.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Улаан-Үдын 300 жэлэй ойдо зорюулагдаһан материалнууд.

САГАЙ УЛАРИЛ
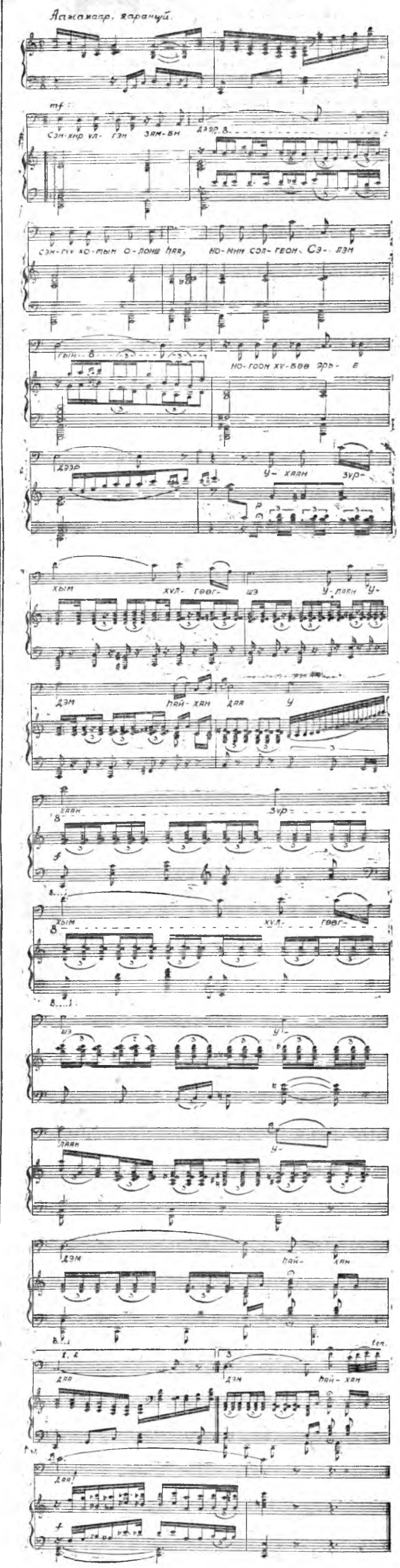
Улаан-Үдын метеостанциин мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика доторнай бүрхэгшэг байха. Баруун хойноһоо шангаханаар һалхилха. Үдэртөө 14—19, Байгал шадар 9—14, Улаан-Үдэдэ 15—17 градус дулаан байхаар хүлеэгдэнэ.

Конкурсын шанда хүртэһэн дуун

УЛААН-ҮДЭ

Хүгжэмынь Базар ЦЫРЕНДАШИЕВАЙ

Үгэнь Даши ДАМБАЕВАЙ

Сэнхир үлгэн замби дээр
Сэнгүү хотын олонш һаа.
Номин солгёон Сэлэнгын
Ногоон хүбөө эрье дээр
Ухаан зүрхым хүлгөөгшэ
Улаан-Үдэм һайхан даа.
2 дахин

Олон харгын бэлшэр дээр
Одон шэнгеэр бадаржа,
Алас холын айлшадаа
Амар мэндээр угтагша
Улад зонойм хойморшуу
Улаан-Үдэм һайхан даа.
2 дахин

Набша сэсэг намаан соо
Наран өөдэ үндыһэн,
Айдар халуун дурые
Альган дээрээ үргэһэн,
Уран дуунай дээжэшүү
Улаан-Үдэм һайхан даа
2 дахин

Ордон үндэр Оперын
Орьёл шобхо залаа дээр
Огторгой руу дүүлиһэн
Омог хүлэг дэнзэтэи
Уужам Буряад дайдымни
Улаан-Үдэ һайхан даа.
2 дахин

Редактор Ц. О. ОЧИРОВ.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур.
1966 оной июлиин 9.

Н-03525.

Зак. № 512.